

Δ. ΘΕΟΦΑΝΟΠΟΥΛΟΥ-ΚΟΝΤΟΥ

Ἐπιμελήτρια Ἑδρας Γλωσσολογίας

ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΙ ΤΩΝ ΣΥΝΔΥΑΣΜΕΝΩΝ ΑΡΝΗΣΕΩΝ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΤΑ «ΑΡΝΗΤΙΚΑ» ΡΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

1. Εἰσαγωγή

1.1. Καθορισμός τοῦ ἀντικειμένου ἐξετάσεως-προβλήματα

Ἐνα ἀπὸ τὰ προβλήματα τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς συντάξεως ἀποτελεῖ ἡ χρῆσι τῶν συνδυασμένων ἀρνήσεων (δύο ἢ περισσοτέρων), συχνὰ πλεοναστικῶν, στίς συμπληρωματικὲς ἀπαρεμφατικὲς προτάσεις¹ μετὰ ἀπὸ τὰ λεγόμενα «ἀρνητικά» ρήματα ποὺ σημαίνουν ἀρνησι, ἀπόκρυψι, ἐναντίωσι, ἀποτροπή, μεταβολὴ ἰδέας, προφύλαξι, κ.λ.π. (καταφατικά, ἀποφατικά, ἐρωτηματικά) καθὼς καὶ μετὰ ἀπὸ ρήματα ποὺ σημαίνουν τὸ ἀδύνατο (οὐ δυνατόν, ἀμήχανόν ἐστι), τὸ ἀπίθανο, τὸ ἀτοπο (οὐκ εἰκός, ἄλογόν ἐστι), τὴν ἀνηθικότητα ἢ τὴν ἀπρέπεια (οὐ καλόν, αἰσχρόν ἐστι) κ.λ.π.

Τὰ κύρια χαρακτηριστικά τῆς χρήσεως τῶν ἀρνήσεων μετὰ ἀπὸ τὰ ρήματα αὐτὰ μποροῦν νὰ συνοψιστοῦν στὰ ἑξῆς:

(α) Παρατηρεῖται, ἐν πρώτοις, μεγάλη ποικιλία ὡς πρὸς τὴν χρῆσι

1. Ἡ ἴδια σύνταξι μαρτυρεῖται καὶ μὲ τοὺς συνδέσμους ὥστε (μὲ ἀπαρέμφατο) καὶ ὡς ἡ ὅτι (μὲ παρεμφατικὸ τύπο ρήματος) π.χ. ἀπεχόμενος ὥστε μὴ ἐμβάλλειν τινὶ Θουκ. 4. 49· ὥστε μὴ ὀλισθαίνειν ἢ ὕλη καὶ ἡ γῆ σχήσει Ξεν. Ἀνάβ. 3.5.11· οὐκ οἶμαι... περὶ γε τοῦ ὠφελίμου ἀμφισθητεῖσθαι ἄν, ὡς οὐ μέγιστον ἀγαθὸν κοινὰς μὲν τὰς γυναῖκας εἶναι Πλάτ. Πολιτ. 457d.

τῶν συνδυασμένων ἀρνήσεων. Κατὰ κανόνα, ἡ σύνταξι τῶν ρημάτων ἐμφανίζει τὰ ἐξῆς σχήματα:

(i) Ὅταν ἡ κυρία πρότασι ἐκφράζη ἔννοια ὅπως *εἶργειν*, *κωλύειν*, *ἀρνεῖσθαι*, *μεταγινώσκειν*, *ἀπειπεῖν* κ.λ.π., ἂν μὲν τὸ ρῆμα τῆς εἶναι καταφατικό, ἡ συμπληρωματικὴ ἀπαρεμφατικὴ πρότασι δέχεται ἀρνησι *μή*:

ὁ δὲ ἄπαρνός ἐστι μή μὲν νοσέειν Ἡροδ. 3.99

κωλύοντες μηδαμῇ... πορίζεσθαι Ξεν. Ἀνάβ. 7.6.29

Ἄν εἶναι ἀποφατικό (οὐ *κωλύειν*, οὐκ *ἀρνεῖσθαι*), ἡ ἀρνησι εἶναι *μή* οὐ: οὐδεὶς ἂν ἀντιγινωμονήσειε *μή* οὐχὶ τὸ πᾶν διαφέρειν Ξεν. Κύρ. 4.3.8

οὐκ ἐναντιώσομαι τὸ *μή* οὐ γεγωνεῖν πᾶν Αἰσχ. Προμ. 786-7

(ii) Ὅταν τὸ ρῆμα τῆς κυρίας προτάσεως ἐκφράζη τὸ ἀδύνατο, τὸ ἀπίθανο, τὴν ἀνθηκότητα, κ.λ.π., ἡ ἀρνησι τῆς συμπληρωματικῆς εἶναι *μή* οὐ:

οὐδεὶς οἷός τ' ἐστὶ ἄλλως λέγων μή οὐ καταγέλαστος εἶναι Πλάτ. Γοργ. 509a.

δήμου τε αὖ ἄρχοντος ἀδύνατα μή οὐ κακότητα ἐγγίγνεσθαι Ἡροδ. 3.82

ὥστε πᾶσιν αἰσχύνῃν εἶναι μή οὐ συσπουδάζειν Ξεν. Ἀνάβ. 2.3.11

Παρὰ τὰ βασικά αὐτὰ συντακτικὰ σχήματα μαρτυροῦνται ἐπίσης οἱ ἐξῆς συντακτικὲς δομὲς ποὺ σχετίζονται μὲ τὴν παρουσία ἢ μὴ τῆς / τῶν ἀρνήσεων.

Ὅταν τὸ κύριο ρῆμα ἐκφράζη ἔννοια *εἶργειν*, *κωλύειν*, *ἀρνεῖσθαι*, κ.λ.π. καὶ ἡ πρότασι εἶναι καταφατικὴ, τὸ ἀπαρέμφατο εἶναι δυνατόν νὰ ἐκφέρεται καὶ ἄνευ ἀρνήσεως:

σχίσω σε πηδᾶν Εὐρ. Ὀρέστ. 263

Κλεισθένης... ραψφοδούς ἔπαυσε ἐν Σικυῶνι ἀγωνίζεσθαι Ἡροδ. 5.67

Ὅταν ἡ πρότασι εἶναι ἀποφατικὴ, τὸ ἀπαρέμφατο εἶναι δυνατόν νὰ ἐκφέρεται ἄνευ ἀρνήσεως ἢ μόνον μὲ τὴν ἀρνησι *μή* (ὄχι *μή* οὐ):

δρᾶσαι... οὐκ ἀρνούμεθα Αἰσχ. Εὐμ. 611

οὐδὲ διακωλύουσι ποιεῖν ὧν ἂν ἐπιθυμεῖς Πλάτ. Λυσ. 207e

καὶ φημί δρᾶσαι κ' οὐκ ἀπαρνοῦμαι τὸ μή. Σοφ. Ἀντιγ. 443

οὐδεὶς... τοῦ μή πλέον ἔχειν ἀπετράπετο Θουκ. 1.76

Ὅταν τὸ κύριο ρῆμα σημαίνει τὸ ἀπίθανο, ἀδύνατο κ.λ.π., ἡ ἀπαρεμφατική πρότασι εἶναι δυνατόν νὰ εἰσάγεται μὲ τὸ *μή* (ἀντὶ τοῦ *μή οὐ*):

οὐκ εἰκὸς εἶναι... μή ἐλευθερῶσαι Θουκ. 8.46

οὐχ οἷόν τ' εἶναι τὸ μή ἀποκτεῖναί με Πλάτ. Ἀπολ. 29c

(β) Ἡ χρῆσι τῆς/τῶν ἀρνήσεων εἶναι πολλές φορές πλεοναστική. Αὐτὸ ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι σὲ πολλές περιπτώσεις ἡ πρότασι ποὺ εἰσάγεται μὲ τὴν ἀρνησι *μή* (ἢ *μή οὐ* σὲ περίπτωσι ἀποφατικοῦ ρήματος) ἰσοδυναμεῖ σημασιολογικὰ πρὸς τὴν ἀντίστοιχη καταφατική². Ἐν τούτοις ὑπάρχουν περιπτώσεις, κυρίως μὲ τὰ ρήματα ποὺ σημαίνουν τὸ ἀπίθανο, ἀδύνατο κ.λ.π., ὅπου ἡ χρῆσι τῶν *μή, μή οὐ* δὲν φαίνεται νὰ εἶναι πλεοναστική, ἀλλὰ ἀποτελεῖ οὐσιαστική ἀρνησι τῶν δηλουμένων μὲ τὸ ἀπαρέμφατο³.

(γ) Εἶναι ἄξιο παρατηρήσεως ὅτι τὰ ἀρνητικὰ ρήματα τοῦ τύπου *εἶργειν, κωλύειν, ἀρνεῖσθαι, ἀπειπεῖν* κ.λ.π. ὅταν ἐκφράζουν ἐρωτηματική ἢ ἀποφατική ἔννοια ἀκολουθοῦνται ἀπὸ τοὺς ἴδιους τύπους τῶν συνδυασμένων ἀρνήσεων (κυρίως *μή οὐ*)⁴. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενο ἰδιαίτερας ἐρεύνης, κυρίως ὡς πρὸς τὴν βαθύτερη σχέσι ἐρωτήσεως καὶ ἀρνήσεως.

(δ) Θὰ μπορούσαμε, τέλος, νὰ ἀναφέρουμε ὅτι τὸ φαινόμενο τῆς χρησιμοποίησεως πολλαπλῶν ἀρνήσεων μετὰ ἀπὸ τὰ ἀρνητικὰ ρήματα δὲν χαρακτηρίζει μόνον τὴν ἀρχαία Ἑλληνική. Ἀντίστοιχα παραδείγματα μαρτυροῦνται καὶ σὲ ἄλλες γλώσσες. Π.χ. στὴν Λατινικὴ ἀπαντοῦν οἱ

2. Ὅταν λέω «ἰσοδυναμεῖ» δὲν ἔννοῶ πλήρη σημασιολογική ταύτισι· ἔννοῶ ἀπλῶς ὅτι οἱ δύο ἐκφορὲς δὲν ἀντιτίθενται σημασιολογικά· πρβλ. *Κλεισθένης ραψωδοῦς ἔπαυσε ἐν Σικυωνί ἀγωνίζεσθαι* Ἡροδ. 5.67 καὶ *θνητοῦς ἔπαυσα μή προσδέρκεσθαι μόρον Αἰσχ.* Προμ. 248, ὅπου τὸ ἀποτέλεσμα τὸ ὁποῖο προέρχεται ἐκ τῆς ἐνεργείας τῶν ἐκφράσεων αὐτῶν εἶναι ἀρνητικὸ καὶ στίς δύο περιπτώσεις.

3. Π.χ. τὸ *οὐκ οἰκὸς ἐστὶ Ἀθηναίους ἐργασμένους πολλὰ ἤδη κακὰ Πέρσας μή οὐ δοῦναι δίκας τῶν ἐποίησαν* Ἡροδ. 7.5 ἰσοδυναμεῖ μὲν σημασιολογικὰ μὲ τὸ *οὐκ οἰκὸς ἐστὶ Ἀθηναίους... δοῦναι δίκας*, ὅχι ὅμως καὶ μὲ τὸ *οὐκ οἰκὸς ἐστὶ Ἀθηναίους... δοῦναι δίκας*.

4. Πρβλ. *οὐδεὶς ἂν ἀντιγνωμονήσῃε μή οὐχὶ τὸ πᾶν διαφέρειν* Ξεν. Κύρ. 4.3.8. καὶ *τίνα οἶε ἀπαρνήσεσθαι μή οὐχὶ καὶ αὐτὸν ἐπίστασθαι τὰ δίκαια καὶ ἄλλους διδάζειν*; Πλάτ. Γοργ. 461 c.

συνδυασμοί *quin, quominus, ne* μετά από τὰ άρνητικά ρήματα (*prohibeo, impedio, deterreo, nego, recuso, dubito* κ.λ.π. Lakoff: 1968, 130 κέξ.). Στην Γαλλική άπαντούν άρνητικά μόρια μετά από τὰ αντίστοιχα ρήματα (*empêcher que ne, prendre garde que ne, ne douter pas que ne*, κ.λ.π. Kühner-Gerth: 1904³, 207). Στην 'Αγγλική επίσης μαρτυρούνται έκφράσεις του τύπου *he doubted it would be impossible for me to swim to shore* (Lakoff: 1968, 139). Πρβλ. επίσης τὰ νέα έλληνικά *τὸν ἐμπόδισα νὰ μὴν ἔρθῃ, τὸν σταμάτησα νὰ μὴν τρέχῃ* κ.λ.π.

Ξεκινώντας από τὰ προβληματικά αὐτὰ σημεῖα ποὺ δημιουργεῖ ἡ χρῆσι τῶν συνδυασμένων άρνήσεων μετά από τὰ άρνητικά ρήματα θὰ ἐπιχειρήσω μιὰ συστηματικὴ ἐξέτασι τῆς λειτουργίας τῆς/τῶν άρνήσεων μετά από τὰ ρήματα αὐτὰ (πλεοναστικῆ-οὐσιαστικῆ), καθορίζοντας τοὺς παράγοντες ποὺ ρυθμίζουν τὴν χρῆσι τους (σημασιολογικὴ τάξι τοῦ κυρίου ρήματος-έκφορά) καθὼς καὶ τὶς διαδικασίες μὲ τὶς ὁποῖες πραγματοποιεῖται κάθε φορά ὁ φωνούμενος τύπος τῶν έκφορῶν.

1.2. Τρόπος ἀναλύσεως-πρότυπο περιγραφῆς

Πρὶν ἐπιχειρήσω τὴν ἀνάλυσι τῶν δεδομένων θεωρῶ σκόπιμο νὰ προβῶ σὲ ὠρισμένες μεθοδολογικὲς διευκρινήσεις.

(α) Τὸ πρότυπο, ἐν πρώτοις, περιγραφῆς ποὺ χρησιμοποιοῦ, εἶναι ἡ γενετικῆ/μετασηματιστικὴ γραμματικὴ στὸ σχῆμα ἐκεῖνο ποὺ διαμορφώνεται μετά τὸ 1965, ὁπότε ἀρχίζει κυρίως νὰ ἐμφανίζεται ἡ τάσι συσχετίσεως συντακτικῶν φαινομένων καὶ σημασιολογικῶν χαρακτηριστικῶν τῶν λέξεων (Lakoff, 1965 [1970] 'R. Lakoff, 1968), μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἐπικράτησι ἐννοιῶν στὸν χῶρο τῆς συντάξεως ὅπως σημασιολογικὴ τάξι (*semantic class*) καὶ «ἐξηρητημένοι» μετασηματιστικοὶ νόμοι (*governed rules*), ἡ λειτουργία τῶν ὁποίων δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἀπὸ τὸ δομικὸ σχῆμα τῶν συστατικῶν τῆς προτάσεως, ἀλλὰ ρυθμίζεται ἀπὸ τὴν παρουσία ὠρισμένων σημασιολογικῶν γνωρισμάτων ποὺ χαρακτηρίζουν τάξεις

λέξεων (semantic classes)⁵.

(β) Τὰ παρατιθέμενα παραδείγματα ἀποτελοῦν προτάσεις τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, στίς ὁποῖες ἀπαντοῦν οἱ ἐκφορές πού θά μέ ἀπασχολήσουν. Ἡ χρησιμοποίησι μὴ γραμματικῶν προτάσεων, ἡ ὁποία εἶναι ἐξ ἴσου ἀπαραίτητη σέ μιὰ μετασχηματιστική ἀνάλυσι, γίνεται μέ ἐπιφύλαξι καί μόνον στίς περιπτώσεις ἐκεῖνες κατὰ τίς ὁποῖες ἡ γνῶσι τῶν κανόνων τῆς συντάξεως ἐπιτρέπει μέ βεβαιότητα τὴν θεώρησι μιᾶς προτάσεως ὡς ἀντι-γραμματικῆς. Αὐτὸ παρατηρεῖται γενικά σέ ὅλες τίς ἀναλύσεις νεκρῶν γλωσσῶν.

(γ) Ἡ χρῆσι τῶν συνδυασμένων ἀρνήσεων μετὰ ἀπὸ τὰ «ἀρνητικά» ῥήματα δὲν παρατηρεῖται μόνον στίς συμπληρωματικὲς προτάσεις πού εἰσάγονται μέ ἀπαρέμφατο (ἐναρθρο-ἀναρθρο)· μαρτυρεῖται ἐπίσης, ὅπως ἤδη ἀνέφερα⁶, σέ περιπτώσεις κατὰ τίς ὁποῖες ἡ δευτερεύουσα πρότασι εἰσάγεται μέ συνδέσμους (ὥστε, ὥς, ὅτι). Ἐπειδὴ ὁμως οἱ τύποι αὐτῶν τῶν προτάσεων δημιουργοῦν πρόσθετα προβλήματα πού δὲν ἔχουν ἄμεση σχέσι μέ τὸ θέμα, περιορίζομαι ἐδῶ στὴν ἐξέτασι τῶν ἀπαρεμφατικῶν συμπληρωματικῶν προτάσεων.

(δ) Θὰ πρέπει, τέλος, νὰ διασαφηνίσω – καὶ αὐτὸ σὰν συνέχεια τοῦ

5. Βλ. γενικώτερα Lakoff, 1968· Green: 1974, 25 κἑξ· Kiparsky-Kiparsky, 1970. Ἡ παρουσία ἐγγενῶν χαρακτηριστικῶν σημασιολογικῆς ὕφης στοῦ λεξικοῦ καὶ ἡ συμβολὴ τους στοὺς ἐπιλογικοὺς περιορισμοὺς ἢ στὴν λειτουργία ἢ μὴ ἑνὸς μετασχηματισμοῦ (π.χ. τὰ ῥήματα ἐπικοινωνίας τῆς Ἀγγλικῆς τοῦ τύπου *say, tell* κ.λ.π. δέχονται ὡς συμπλήρωμα τὸ *that* + παρεμφατικὸ τύπο ῥήματος, ἀλλὰ ὄχι τὸ *poss.-ing*) ἀποτελοῦν ἓνα ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα ὠδήγησαν ὀρισμένους γλωσσολόγους μετὰ τὸ 1965 κἑξ (Lakoff, McCawley, Postal, Ross, Bach) στὴν ἀπόρριψι τῆς αὐτονομίας τῆς συντάξεως καὶ στὴν παραδοχὴ ἑνὸς νέου προτύπου ἀναλύσεως, τῆς γενετικῆς σημασιολογίας, κατὰ τὴν ὁποία τὸ πρωταρχικὸ σχῆμα κάθε προτάσεως εἶναι σημασιοσυντακτικόν, τὰ δὲ σημασιολογικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν διαφόρων λέξεων ἀποτελοῦν πλέον οὐσιαστικὸ παράγοντα τοῦ σχηματισμοῦ τῶν προτάσεων. Πάρα πολὺ γενικά γιὰ τίς βασικὰς θέσεις τῶν δύο θεωρητικῶν προτύπων γλωσσικῆς ἀναλύσεως (μετασχηματιστική/γενετικὴ γραμματικὴ στὴν ὁποία ὁ σημασιολογικός τομεὺς εἶναι ἐρμηνευτικός, καὶ γενετικὴ σημασιολογία) βλ. F. Dubois-Charlier, M. Galmiche. «La sémantique générative». *Langages* 27, 1972, 3-130, ὅπου καὶ σχετικὴ βιβλιογραφία. Seuren, 1974· Brame, 1976. Μπαμπινιώτου, 1977.

6. Βλ. σ. 191, σημ. 1.

(γ) – ὅτι κατὰ τὴν παροῦσα ἀνάλυσι περιορίζομαι, τὶς περισσότερες φορές, στὸ συγκεκριμένο πρόβλημα ποὺ δημιουργεῖ ἡ ἐξέτασι τοῦ θέματος, ἐπισημαίνοντας ἀπλῶς τὰ διάφορα προβλήματα ποὺ προκύπτουν, χωρὶς νὰ ἐπιχειρῶ ὅμως καὶ τὴν συστηματικὴ μελέτη τους· καὶ αὐτὸ διότι τὰ δεδομένα μου, ἀλλὰ κυρίως οἱ γνώσεις μας σχετικὰ μὲ τὰ γενικώτερα προβλήματα ποὺ δημιουργεῖ ἡ μετασχηματιστικὴ ἀνάλυσι τῆς Ἑλληνικῆς εἶναι τὶς περισσότερες φορές ἀνεπαρκῆ γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι συνθετωτέρων προβλημάτων. Μιὰ τέτοια ἀντιμετώπισι τοῦ θέματος παρουσιάζει βέβαια τὸ μειονέκτημα ὅτι στενεύει πολὺ τὰ ὅρια ἐξετάσεως τοῦ καὶ ἀφίνει πολλὰ ἐρωτηματικά⁷ γιὰ τὸ παρὸν στάδιο ἐρεύνης, ἀποτελεῖ ὅμως καὶ τὴν μόνη δυνατότητα προσεγγίσεως τοῦ θέματος ποὺ μὲ ἱκανοποιεῖ.

2. Προταθεῖσες ἀναλύσεις τῶν συνδυασμένων ἀρνήσεων-κριτικὴ ἐξέτασι

2.1. Ἀπόψεις τῆς παραδοσιακῆς γραμματικῆς

Τὸ πρόβλημα τῆς χρήσεως τῶν συνδυασμένων ἀρνήσεων ἔχει ἤδη ἀπασχολήσει κατὰ τρόπο γενικὸ φιλολόγους καὶ γραμματικοὺς ὑπὸ τὴν εὐρεῖα ἔννοια τοῦ ὅρου, ὅπως μπορεῖ κανεὶς νὰ διαπιστώσῃ ἀπὸ τὶς ἀποψεις ποὺ ἔχουν διατυπωθῇ στὰ διάφορα ἐγχειρίδια τῆς παραδοσιακῆς γραμματικῆς (Kühner-Gerth: 1904³, 210, σημ. 1). Ἐπισημαίνεται, ἐν πρώτοις, ἀπὸ ὅλους ὅτι ἡ χρῆσι τῆς/τῶν ἀρνήσεων (*μή, μή οὐ*) εὐρίσκεται σὲ συνάρτησι μὲ τὴν σημασίαν τοῦ κυρίου ρήματος⁸. Τονίζεται ἐπίσης σαφῶς

7. Π.χ. ὁ τρόπος ἀναλύσεως τοῦ ρήματος καὶ μὲ ποιά κριτήρια ἐπιτυγχάνεται, ὁ καθορισμὸς τῆς θαθείας δομῆς τῆς ἐρωτήσεως καὶ τῆς ἀρνήσεως, ἡ μεταβολὴ τοῦ παρεμφατικοῦ τύπου τοῦ ρήματος τῆς θαθείας δομῆς τῆς συμπληρωματικῆς σὲ ἀπαρέμφατο, ὁ καθορισμὸς κριτηρίων μὲ τὰ ὁποῖα ἐπιλέγεται κάθε φορὰ ὁ ἀνάλογος τύπος τῶν συμπληρωματικῶν, κ.λ.π.

8. Τὰ ρήματα χαρακτηρίζονται ἀπὸ ὅλους ὡς δηλωτικὰ ἀρνητικῆς ἔννοιας ἢ κωλύματος. Ἄσώπιος: 1858², 582-83· Kühner-Gerth: 1904³, 207· Schwyzler-Debrunner: 1950, 598 «In Abhängigkeit von Ausdrücken negativer Form oder negativen

ὁ πλεοναστικὸς χαρακτήρας τῆς/τῶν ἀρνήσεων⁹. Δὲν καθορίζεται ὁμῶς κατὰ τρόπο συστηματικὸ – μεῖζαίρεσι τὴν γραμματικὴ τῶν Kühner-Gerth – ἡ λειτουργία τῆς/τῶν ἀρνήσεων ἀνάλογα μετὰ τις ἐπὶ μέρους σημασίες τῶν ρημάτων (π.χ. ἡ χρῆσις τῆς *μή* ἢ τῆς *μή οὐ* μετὰ ἀπὸ τὰ ρήματα ποὺ σημαίνουν ἀρνησι, ἀμφισβήτησι, ἐμπόδιο, ἀποχή, μεταβολὴ ἰδέας, φόβος κ.λ.π. ἢ μετὰ ἀπὸ τὰ ρήματα ποὺ δηλώνουν τὸ ἀπίθανο, τὸ ἀδύνατο, τὴν ἀπρέπεια κ.λ.π.) καὶ τὴν ἐκφορὰ τους (καταφατικὴ-ἀποφατικὴ-ἐρωτηματικὴ), οὕτε ἐρμηνεύεται ἡ παράλληλη μαρτυρία τῶν διαφόρων ἀρνητικῶν ἐκφορῶν (*μή*, *μή οὐ*) μετὰ ἀπὸ ρήματα τῆς ἰδίας ρηματικῆς τάξεως (π.χ. μετὰ ἀπὸ ρήματα ποὺ σημαίνουν τὸ ἀπίθανο ἢ τὸ ἀδύνατο) ἢ πολλὰς φορὲς καὶ μετὰ ἀπὸ τὸ ἴδιο ρῆμα¹⁰.

Ἔτσι ἀναφέρεται πολὺ γενικὰ ὅτι ἡ ἀρνησι *μή* ἀπαντᾷ μετὰ ἀπὸ τὰ ρήματα τοῦ τύπου *εἶργειν*, *κωλύειν*, *ἀρνεῖσθαι*, ἡ δὲ *μή οὐ* μετὰ ἀπὸ τὴν ἀποφατικὴ καὶ ἐρωτηματικὴ¹¹ ἐκφορὰ τῶν ρημάτων αὐτῶν ἢ μετὰ ἀπὸ ρήματα ποὺ ἐκφράζουν τὸ ἀπίθανο, τὸ ἀδύνατο κ.λ.π. (Goodwin-Gulick: 1958, 341· Humbert-Κουρμούλη: 1957, 350), χωρὶς ὁμῶς νὰ διαφοροποιῶνται οἱ ἐπὶ μέρους κατηγορίες κατὰ τρόπον σαφῆ καὶ γενικὰ παραδεκτὸ ἀνάλογα μετὰ τὴν λειτουργία τῆς / τῶν ἀρνήσεων (πλεοναστικὴ-οὐσιαστικὴ) καὶ χωρὶς νὰ καθορίζεται ἀκριβῶς ἡ ἔννοια τοῦ «ἀρνητικοῦ» ρήματος (ἐγγενῆ ἀρνητικά – *κωλύω*, *εἶργω*, *ἀρνοῦμαι* – ἢ ἀρνητικά λόγῳ τῆς ἀποφατικῆς τους χρήσεως – *ἀδύνατόν ἐστι*, *ἀτοπὸν ἐστι*, κ.λ.π.).

Ἡ πρὸ ἐμπεριστατωμένη ἐξέτασις τῶν πολλαπλῶν ἀρνήσεων σὲ ἐγχειρίδια παραδοσιακῆς γραμματικῆς ἀπαντᾷ, ὅσο γνωρίζω, στὴν γραμματικὴ

Begriffs erhalten... Infinitivkonstruktionen... gewöhnlich eine Negation...». Humbert-Κουρμούλη: 1957, 350.

9. Βλ. κυρίως Riemann-Cucuel: 1901⁴, 227-28· Goodwin-Gulick: 1958, 341· Humbert-Κουρμούλη: 1957, 350 «Διὰ τὸ *μή* ἀναλαμβάνεσθαι καλῶς τὴν σημασίαν ἣν κέκτανται αἱ *μή* καὶ οὐ ἀναφορικῶς πρὸς ἀλλήλας εἰς προτάσεις ἐπιδεχομένας ἔννοιαν κωλύματος, ἀφίεται νὰ νοηθῇ ὅτι ἡ μία τῶν δύο ἀρνήσεων – ἢ ἀκόμη καὶ αἱ δύο – εἶναι πλεοναστικαί, διὰ νὰ *μή* εἰπωμεν φορτικαί».

10. Βλ. παραδείγματα σσ. 206-209.

11. Εἰδικὰ γιὰ τὴν ἐρωτηματικὴ ἐκφορὰ τῶν ρημάτων αὐτῶν διευκρινίζεται ἀπὸ τοὺς Goodwin-Gulick (1958, 342) «*μή οὐ* is used also when the leading verb is interrogative implying a negative». Βλ. ἐπίσης Ἀσώπιος: 1858², 582.

των Kühner-Gerth (1904³, 207 κ.έξ.) όπου κατά την διαπραγμάτευσι τοῦ θέματος δὲν γίνεται μόνον μιὰ γενικὴ καὶ ἀόριστη συσχέτισι τῆς/των ἀρνήσεων μὲ τὴν ἐκφορὰ τοῦ κυρίου ρήματος καὶ τὴν σημασία του, ἀλλὰ ἐπιχειρεῖται ἐπὶ πλέον (α) συστηματικὴ καταγραφή των διαφόρων ἀρνητικῶν ρημάτων καὶ ρηματικῶν ἐκφράσεων τὰ ὅποια ἐπιδέχονται ἀπλὴ ἢ πολλαπλὴς ἀρνήσεις καὶ ταξινομήσι αὐτῶν σὲ δύο κατηγορίες ἀνάλογα μὲ τὴν χρῆσι καὶ τοὺς τύπους τῆς / των ἀρνήσεων ποὺ ἐπιδέχονται¹², (β) καταγραφή ὅλων των δυνατῶν συντάξεων των διαφόρων ρημάτων ὡς πρὸς τὴν χρῆσι τῆς / των ἀρνήσεων. (γ) Καταβάλλεται, τέλος, προσπάθεια ἐρμηνείας τοῦ φαινομένου τῆς πλεοναστικῆς παρουσίας των ἀρνήσεων¹³.

Γενικὰ θὰ μπορούσαμε νὰ παρατηρήσουμε ὅτι ἡ παραδοσιακὴ γραμματικὴ στὸν τρόπο ἀντιμετώπισεως τοῦ θέματος ἀνταποκρίνεται στὴν γλωσσικὴ μας διαίθεσι, ὅτι δηλ. ἡ παρουσία τοῦ ἀρνητικοῦ μορφήματος συνδέεται μὲ τὴν σημασία τοῦ κυρίου ρήματος [+ ἀρνητ.]. Ἡ ἄποψι αὐτὴ ἐνισχύεται ἀπὸ τὴν μαρτυρία τοῦ ἴδιου φαινομένου σὲ περισσότερες γλώσσες, ὅπου βλέπουμε νὰ ἐπικρατῇ ἡ τάσι ἐνισχύσεως τῆς ἀρνητικῆς ἐννοίας τοῦ ρήματος μὲ τὴν σύγχρονη παρουσία ἄλλων ἀρνητικῶν στοιχείων¹⁴. Μιὰ τέτοια θέσι θὰ ἦταν βέβαια ἀντίθετη μὲ τὶς ἀρχές τοῦ δομι-

12. Στὴν πρώτη (Kühner-Gerth: 1904³, 207-209) περιλαμβάνονται ρήματα ποὺ σημαίνουν ἀρνησι, ἀμφισβήτησι, ἀπόκρῃσι, ἐναντίωσι, ἀποχή, κώλυσι, μεταβολὴ ἰδέας, κ.λπ., ἐνῶ στὴν δευτέρα περιλαμβάνονται ἐκφράσεις ὅπως οὐ δύναμαι, ἀδύνατος, οὐχ οἶός τ' εἰμι, οὐ δίκαιον, οὐχ ὁσίων σοι ἐστὶ κ.λπ. (Kühner-Gerth: 1904³, κυρίως 211-213). Εἰδικὰ γιὰ τὰ ρήματα τῆς δευτέρας αὐτῆς κατηγορίας ἀναφέρεται: «τὸ μὴ δὲν εἶναι φυσικὰ τὸ περιττὸν ἐκεῖνο καλούμενον μὴ, ἀλλὰ χρησιμεύει προσέτι καὶ εἰς τὸ νὰ ἄρῃ πραγματικῶς τὴν ἐνν. τοῦ ἀπαρεμφ., τὸ δὲ οὐ ἐπαναλαμβάνεται ἐκ τοῦ συντακτικοῦ ἀρνητικῶς καταφατικοῦ ρημ. (ἐκφρασ.) ἵνα ἡ ἀρνησις τοῦ ἀπαρεμφ. ἐκφρασθῇ ἐπὶ μᾶλλον σαφεστέρα». (Kühner (Κύννερος)-Σταθάκη: 1884, 926-27).

13. «Während nämlich im Deutschen der negative Sinn des Hauptverbs überwiegt, dem sich der Infinitiv als einfache Ergänzung unterordnet: «ich hindere dich zu gehen», «ich leugne im Unrechte zu sein», gewinnt im Griechischen der negative Sinn des ganzen Gedankens: «du sollst nicht gehen», «ich bin nicht im Unrechte», in der Weise das Übergewicht über die grammatisch gebotene Form, dass die implicite im Hauptverb mit inbegriffene Negation nunmehr dem Infinitive ausdrücklich beigefügt wird, und der Infinitiv erscheint damit selbständiger, während das regierende Verb des Hinderns und Leugnens sich zu dem matten Begriff des Wollens oder Sagens abschwächt» (Kühner-Gerth: 1904³, 207).

14. Βλ. παραδείγματα σ. 194.

σμοῦ ἢ μὲ τὸ πρότυπο τῆς μετασχηματιστικῆς γραμματικῆς ὅπου ὁ ρόλος τῆς σημασίας εἶναι καθαρὰ ἑρμηνευτικὸς καὶ οἱ σημασιολογικοὶ παράγοντες ἀποκλείονται ἐντελῶς κατὰ τὴν ἐξέτασι συντακτικῶν φαινομένων, συμφωνεῖ ὁμως ἀπόλυτα μὲ τὶς ἀρχές τῆς γενετικῆς σημασιολογίας ὅπου ὁ ρόλος τῆς σημασίας κατὰ τὴν συντακτικὴ ἀνάλυσι γίνεται διαρκῶς καὶ σημαντικώτερος. Τὸ βασικὸ μειονέκτημα τῆς παραδοσιακῆς ἀναλύσεως τὸ ὁποῖο ἔχει διαπιστωθῇ καὶ κατὰ τὴν ἐξέτασι ἄλλων συντακτικῶν προβλημάτων (Μπαμπινιώτου, 1973· Lightfoot: 1975, 20-21· Lakoff: 1968, Introduction, passim) ἔγκειται στὴν ἀδυναμία συστηματικῆς περιγραφῆς καὶ ἑρμηνείας τοῦ φαινομένου, σημεῖα στὰ ὁποῖα οὐσιαστικὴ εἶναι ἡ συμβολὴ τῆς γενετικῆς/μετασχηματιστικῆς γραμματικῆς. Ἔτσι, προκειμένου περὶ τῆς χρήσεως τῶν συνδυασμένων ἀρνήσεων, ἐπισημαίνεται μὲν ἀπὸ τοὺς φιλολόγους καὶ γραμματικούς ἡ συνάρτησι τῆς χρήσεως πολλῶν ἀρνήσεων μὲ τὴν σημασίαν τοῦ κυρίου ρήματος, δὲν ἐπιχειρεῖται ὁμως συστηματικὴ κατηγοριοποίησι τῶν ἐπὶ μέρους ρημάτων μὲ κριτήρια σημασιολογικά, οὕτε καθορίζεται τὸ πρωταρχικὸ σχῆμα τῶν προτάσεων, κυρίως ὡς πρὸς τὴν παρουσία τῆς / τῶν ἀρνήσεων (ἀπουσία τῆς ἀρνήσεως ἀπὸ τὴν βαθεῖα δομῇ-ἢ ἀρνησι στοιχεῖο τῆς συμπληρωματικῆς), ἢ ὁ τρόπος παραγωγῆς τῶν διαφόρων ἐκφορῶν τοῦ φωνουμένου λόγου ἀπὸ τὰ πρωταρχικὰ αὐτὰ σχήματα. Δὲν ἑρμηνεύεται, ἐξ ἄλλου, ἡ παράλληλη παρουσία τῶν διαφόρων ἀρνητικῶν ἐκφορῶν μετὰ ἀπὸ ρήματα ποὺ ἀνήκουν στὴν ἴδια σημασιολογικὴ κατηγορία καθὼς καὶ ἡ μεταξὺ τους σχέσι ἢ ἡ διαχρονικὴ τους ἐξέλιξι.

Αὐτὰ εἶναι καὶ τὰ σημεῖα στὰ ὁποῖα θὰ ἐπιμείνω κατὰ τὴν μετασχηματιστικὴ ἀνάλυσι, ἀκολουθώντας στὶς βασικὲς γραμμὲς τὰ διδάγματα τῆς παραδοσιακῆς γραμματικῆς ἢ ὁποῖα παρὰ τὴν ἑλλειψι συστηματικότητος ἀποδεικνύεται πολλὰς φορὲς ἀνυπέρβλητη κατὰ τὴν διαισθητικὴ προσέλασι ἐνὸς φαινομένου.

2.2. Μετασχηματιστικὴ ἀνάλυσι

2.2.1. Ἡ πιὸ συστηματικὴ μετασχηματιστικὴ ἀνάλυσι τῶν «συνδυασμένων ἀρνήσεων», εὐρίσκεται, ὅσο γνωρίζω, στὴν μελέτη τῆς R. Lakoff (1968) καὶ ἀφορᾷ στὴν χρῆσι τῶν συνδέσμων *quin*, *quominus*, *ne* μετὰ ἀπὸ τὰ ἀρνητικὰ ρήματα στὴν Λατινικὴ. Στὴν μελέτη αὕτη καθορίζονται,

ἀπὸ τὸν μορφολογικὸ τύπο τῶν συνδέσμων (*quin, quominus, ne*) οἱ ὅποιοι περιέχουν στὸν φωνούμενο τύπο τὸ ἀρνητικὸ στοιχεῖο¹⁶.

Ἡ χρῆσι τῶν διαφόρων συνδέσμων (*qui-, quo-, ἀπαρέμφ., ut+ὑποτακτ.*) ρυθμίζεται κατ' αὐτὴν μὲ τὴν λειτουργία τῶν πλεοναστικῶν μετασχηματιστικῶν νόμων (*redundancy rules*) οἱ ὅποιοι καθορίζουν τὸν μορφολογικὸ τύπο τοῦ συμπληρωματικοῦ στοιχείου ἀνάλογα μὲ τὶς ἐπὶ μέρους ρηματικὲς κατηγορίες καὶ τὴν ἐκφορά τους (καταφατική-ἀποφατική-ἐρωτηματική). Ἀπὸ τὸ εἶδος τοῦ συμπληρωματικοῦ στοιχείου ποὺ ἐπιλέγεται ἐξαρτᾶται ἡ διατήρησις ἢ μὴ τῆς ἀρνήσεως στὸν φωνούμενο τύπο τῆς προτάσεως. Ἔτσι, π.χ., ἂν χρησιμοποιηθῇ ὡς σύνδεσμος ὁ *qui-*, ἡ ἀρνησις τῆς συμπληρωματικῆς προτάσεως παραμένει, σὲ συνδυασμὸ δὲ μὲ τὸ *qui-* μᾶς δίνει τύπο *quin*. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὸ *quo-* καὶ τὸ *ut*¹⁷.

Ἀντιθέτως, ἂν ὡς συμπληρωματικὸ στοιχεῖο ὑποτάξεως ἐπιλεγῇ τὸ ἀπαρέμφατο, τότε ἡ ἀρνησις ἀποβάλλεται (*quis ignorabat, Q. Pompeium fecisse foedus? Lakoff: 1968, 131*).

Μὲ τὴν προτεινομένη αὐτὴ ἀνάλυσι τῶν ἀρνητικῶν ρημάτων, δὲν ἐρμηνεύεται ἡ παρουσία τοῦ *quin* μετὰ ἀπὸ τὰ ρήματα τῆς πρώτης κατηγορίας (π.χ. *ignoro*), ἐφόσον σ' αὐτὰ ἡ ἀρνησις δὲν ἀποτελεῖ ἰδιαίτερο συστατικὸ τῆς συμπληρωματικῆς. Ἔτσι υἱοθετεῖται μιὰ ἰδιαίτερη λύσι γι' αὐτὴν τὴν κατηγορία, τῆς «ἀντιγραφῆς» τοῦ ἀρνητικοῦ χαρακτηριστικοῦ τοῦ ρήματος ἀριστερὰ τῆς συμπληρωματικῆς, ὥστε νὰ δικαιολογῆται ἡ παρουσία τοῦ συνδέσμου *quin* (Lakoff: 1968, 148).

16. Ἡ ἴδια ἀνάλυσι ἴσχυει κατ' αὐτὴν γιὰ τὰ ἀντίστοιχα ἀγγλικά ρήματα, π.χ. *doubt, prevent, deny*, τὰ ὅποια ἐμφανίζουν στὸ λεξικὸ τὴν μορφή:

doubt

<think>/It S is not so

prevent

<cause>/It S is not so

it S happen

deny

<say>/It S is not so

17. Τὸ *quominus* παράγεται ἀπὸ τὸ *quo* καὶ τὸ *minus* τὸ ὁποῖο χρησιμοποιεῖται ὡς ἀρνητικὸς τύπος (Lakoff: 1968, 135).

2.2.2. Συναφής πρὸς τὴν ἀνάλυσι τῶν ἀρνητικῶν ρημάτων τῆς R. Lakoff εἶναι ὁ τρόπος ἀπεικονίσεως ὀρισμένων ἀρνητικῶν ρημάτων τῆς 'Αγγλικῆς, ὅπως π.χ. τοῦ *dissuade* ὡς *persuade not* (Lakoff, 1971) καὶ τοῦ *fail* ὡς *succeed not* (Karttunen, 1971b). Καὶ οἱ δύο αὐτὲς ἀναλύσεις, μολονότι δὲν γίνεται συστηματικὴ ἐξέτασι τοῦ τρόπου παραγωγῆς τοῦ ρήματος ἀπὸ τὸ πρωταρχικὸ σχῆμα οὔτε ἀκριθὲς καθορισμὸς τοῦ ἀφηρημένου αὐτοῦ σχήματος¹⁸, στηρίζονται σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς βασικὲς θεωρητικὲς ἀρχὲς τῆς γενετικῆς σημασιολογίας κατὰ τὴν ὁποία τὰ μορφήματα τοῦ λεξικοῦ ἐμφανίζονται ὑπὸ τὴν συνήθη μορφή τους μόνον στὸν φωνούμενο λόγο. Στὴν ὑποκειμένη δομὴ τους ἀποτελοῦνται ἀπὸ πρωταρχικὰ σημασιολογικὰ συστατικὰ (semantic primes) δομημένα σὲ συντακτικὰ σχήματα ὑπὸ μορφή δέντρου¹⁹. Τὰ πρωταρχικὰ αὐτὰ σημασιολογικὰ στοιχεῖα συνδυάζονται σὲ εὐρύτερες ἐνότητες μὲ τὴν λειτουργία συντακτικῶν νόμων ποὺ εἶναι ἴδιοι μὲ ἐκείνους ποὺ χρησιμοποιοῦνται κατὰ τὴν παραγωγὴ τῶν προτάσεων (prelexical transformations), οἱ δὲ συγκεκριμέναι λέξεις μποροῦν νὰ ὑποκατασταθοῦν στὶς σύνθετες ἐνότητες σὲ ὁποιοδήποτε σημεῖο τῆς παραγωγῆς. Βάσει τῆς ἀρχῆς αὐτῆς τὰ σύνθετα ἀρνητικὰ ρήματα μποροῦν νὰ ἀναλυθοῦν σὲ ἀπλούστερα σημασιολογικὰ στοιχεῖα (στὴν περίπτωσι αὐτὴ στὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀντιστοίχου θετικοῦ ρήματος μαζί μὲ τὸ ἀρνητικὸ στοιχεῖο), ἡ δὲ παραγωγὴ τοῦ φωνουμένου τύπου τῆς λέξεως εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς συνενώσεως τῶν συστατικῶν αὐτῶν (μὲ τὴν λειτουργία τοῦ νόμου τῆς ἀνυψώσεως τοῦ κατηγορήματος (predicate raising)) καὶ τῆς ὑποκαταστάσεώς τους μὲ τὴν συγκεκριμένη λέξι.

Πρὶν προῶς στὴν ἐξέτασι τῶν κυριωτέρων ἀπόψεων τῆς R. Lakoff σχετικὰ μὲ τὴν παρουσία τῶν πλεοναστικῶν ἀρνήσεων καὶ γενικώτερα μὲ τὸν προτεινόμενο τρόπο ἀπεικονίσεως τῶν ἀρνητικῶν ρημάτων, θεωρῶ

18. Δὲν πρόκειται γιὰ συστηματικὲς ἀναλύσεις τῶν ἀρνητικῶν ρημάτων τῆς 'Αγγλικῆς, ἀλλὰ γιὰ τὴν παράθεσι ἀπλῶν παραδειγμάτων τὰ ὅποια ἀναφέρονται παρεπιπτόντως καὶ ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν ἀνάλυσι ἄλλων συντακτικῶν φαινομένων. Ἐτσι, π.χ., ἡ ἀναγωγὴ τοῦ *dissuade* στὸ *persuade not* ἀναφέρεται σὰν παράδειγμα στὴν σχέσι λειτουργίας ὀρισμένων μετασχηματισμῶν καὶ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν μορφημάτων τοῦ λεξικοῦ. Ἡ ἀνάλυσι ἐξ ἄλλου τοῦ *fail* σὲ *succeed not* ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Karttunen ὡς ἑνας «οἰκονομικὸς» τρόπος ἐρμηνείας τῶν ἀρνητικῶν «συνεπακτικῶν» ρημάτων (implicatives).

19. Ἡ δόμησι τῶν συστατικῶν ἐμφανίζει πολλὰς φορὲς τὴν μορφή λογικομαθηματικῶν τύπων (Karttunen, 1971b).

σκοπίμο νὰ ἀναφερθῶ πολὺ σύντομα σὲ μερικὰ ἀπὸ τὰ προβλήματα ποὺ δημιουργεῖ, κατὰ τὴν γνώμη μου, ἡ θεώρησι τῶν ἀρνητικῶν ρημάτων ὡς συνθέτων ἐνοτήτων, τουλάχιστο κατὰ τὸ πρότυπο τῶν προμνημονευθεισῶν ἀναλύσεων.

Ἐν πρώτοις, εἶναι ἐλάχιστες οἱ περιπτώσεις, καὶ αὐτὲς μὲ ἐπιφύλαξι, ὅπου μποροῦμε νὰ καθορίσουμε μὲ βεβαιότητα τὸ ἀντίστοιχο θετικὸ ρῆμα. Γιὰ τὰ περισσότερα δὲν ὑπάρχει ἀντιστοιχία (Karttunen: 1971b, 9), ἐνῶ ἡ μορφή τὴν ὁποία θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχη ἡ ὑποκειμένη δομὴ καθὼς καὶ οἱ νόμοι οἱ ὁποῖοι θὰ ἔπρεπε νὰ λειτουργήσουν γιὰ τὴν συνένωσι τῶν διαφόρων σημασιολογικῶν συστατικῶν σὲ μιὰ ἐνότητα θὰ ἦταν ὑπερβολικὰ σύνθετοι (πρβλ. περιπτώσεις ρημάτων ὅπως *μεταγινώσκω*, *ἀντιλογέω*, *ἀμφισβητῶ*) καὶ πολλὰς φορές *ad hoc*. Ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἐκεῖ ὅπου φαινομενικὰ τουλάχιστον ὑπάρχει ἡ δυνατότης καθορισμοῦ τοῦ ἀντιστοίχου θετικοῦ ρήματος, δημιουργοῦνται τὰ ἐξῆς προβλήματα:

(i) Ὑπάρχουν τὶς περισσότερες φορές περισσότερα τοῦ ἐνὸς ἀρνητικὰ ρήματα τὰ ὁποῖα ἀνταποκρίνονται πρὸς μία γενικὴ θετικὴ ἔννοια: π.χ. *ἀρνοῦμαι*, *ἀπαρνοῦμαι*, *ἐξαρνοῦμαι*, *ἀπαρνος γίγνομαι*, *ἐξαρνος γίγνομαι* κ.λπ. ἔναντι τοῦ [ΛΕΓΩ (ΟΥ)]. Θὰ μπορούσαμε βέβαια νὰ διαφοροποιήσουμε τὴν ὑποκειμένη δομὴ ἀνάλογα μὲ τὶς ἐπὶ μέρους σημασίες τῶν ἀρνητικῶν ρημάτων. Ἀλλὰ τότε θὰ καταλήγαμε σὲ πολὺπλοκα σημασιολογικὰ σχήματα καὶ σὲ *ad hoc* μετασχηματισμούς, πράγμα ποὺ δὲν μᾶς ἱκανοποιεῖ.

(ii) Δὲν ὑπάρχει πλήρης σημασιολογικὴ ἢ συντακτικὴ ἰσοδυναμία ἐνὸς ἀρνητικοῦ ρήματος μὲ τὸ θετικὸ+ἀρνησι, ἀκόμη καὶ στὶς περιπτώσεις ἐκεῖνες ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ θεωρηθοῦν ὡς χαρακτηριστικὰ παραδείγματα μιᾶς τέτοιας ἀναλύσεως. Ἐτσι, π.χ., ἀποδεικνύεται (Brame: 1976, 23), γιὰ νὰ ἀναφερθῶ στὶς ὑπάρχουσες ἀναλύσεις τῶν ἀρνητικῶν ρημάτων, ὅτι τὸ *dissuade* δὲν ταυτίζεται πρὸς τὸ *persuade not* διότι στὸ *dissuade* ὑπάρχει, ἐπὶ πλεόν, τὸ στοιχεῖο τῆς προσωπικῆς θελήσεως καὶ τοῦ σκοποῦ ἐκ μέρους τοῦ ὁμιλητοῦ²⁰. Ἐπίσης τὸ ἀγγλ. *deny* δὲν ἀντιστοιχεῖ ὡς πρὸς τὶς σημασιολογικὲς τοῦ χρήσεως πρὸς τὸ *say not*²¹.

20. Στὶς προτάσεις *Mary persuaded Bill not to go* καὶ *Mary dissuaded Bill from going to dissuade* «presupposes some sort of intention on the part of the person dissuaded» (Chomsky: 1972, 143).

21. Τὸ *say* καὶ τὸ *deny* ἀνήκουν σὲ διαφορετικὲς σημασιολογικὲς τάξεις (Hooper-Thompson: 1973, 473-486).

Έρχομαι τώρα στο συγκεκριμένο θέμα, δηλ. στην προτεινόμενη από την R. Lakoff ἀνάλυση τῶν ἀρνητικῶν ρημάτων τῆς Λατινικῆς καθὼς καὶ στὴν ἐρμηνεία τῆς χρήσεως τῶν συνδέσμων *quin*, *quominus*, *ne* πού ἐξαρτῶνται ἀπὸ αὐτά.

Θὰ ἤθελα, ἐν πρώτοις, νὰ παρατηρήσω ὅτι ἡ διαφοροποίηση τῶν δύο ρηματικῶν κατηγοριῶν (ρήματα στὰ ὁποῖα ἡ ἀρνησι εἶναι ἰδιαίτερο χαρακτηριστικό καὶ ρήματα τὰ ὁποῖα ἀναλύονται σὲ συντακτικὰ σχήματα) φαίνεται αὐθαίρετη καὶ ἀντιοικονομικὴ ἐφόσον δὲν παρέχονται σημασιολογικὰ κριτήρια πού νὰ δικαιολογοῦν μιὰ τέτοια διαφοροποίηση.

Ἐξετάζοντας τώρα τὴν προτεινόμενη ἀνάλυση τῆς δευτέρας κατηγορίας τῶν ἀρνητικῶν ρημάτων πού ἀποτελεῖ καὶ τὸ κύριο ἀντικείμενο ἐρεῦνης διαπιστώνουμε κατ' ἀρχὴν ὅτι ἡ ἀνάλυση αὐτὴ θὰ μπορούσε νὰ χαρακτηριστεῖ ὡς προθαμὴς τῆς σημασιολογικῆς ἀναλυσεως τῶν λέξεων σὲ πρωταρχικὰ στοιχεῖα. Λέω προθαμὴς, διότι στὴν περίπτωσι αὐτὴ ὁ φωνούμενος τύπος δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα ὑποκαταστάσεως τῆς ἐνότητος θετικὸ ἀφηρημένο ρῆμα+ἀρνησι, ἀλλὰ εἰσάγεται ὑπὸ τὴν μορφή αὐτὴ στὴν βαθεῖα δομὴ μὲ τὴν διαφορὰ ὅτι ἔχει τὰ σημασιολογικὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀντιστοίχου θετικοῦ καὶ τὸν περιορισμὸ τοῦ συντακτικοῦ σχήματος μὲ τὸ ὁποῖο περιβάλλεται. Μὲ αὐτὸν βέβαια τὸν τρόπο ἀποφεύγονται τὰ προβλήματα τῆς ὑποκαταστάσεως τοῦ καταλλήλου φωνουμένου τύπου ρήματος στὸ ἀφηρημένο πρωταρχικὸ σχῆμα τὸ ὁποῖο προκύπτει μετὰ τὴν λειτουργία τοῦ νόμου τῆς ἀνυψώσεως τοῦ κατηγορήματος. Ὅπως ἤδη ἀνέφερα στὴν ἀρχή, ἡ R. Lakoff ὠδηγήθηκε στὴν ἀνάλυση αὐτὴ τῶν ἀρνητικῶν ρημάτων ἀπὸ τὴν μορφολογικὴ δομὴ τῶν συνδέσμων *quin*, *quominus*, *ne*, οἱ ὁποῖοι ἐμφανῶς περιέχουν τὸ ἀρνητικὸ στοιχεῖο, καὶ ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ *any* στὴν συμπληρωματικὴ, σὲ προτάσεις τοῦ τύπου:

I prevented John from shooting anybody

I doubt that anyone is telling the truth.

πράγμα τὸ ὁποῖο ἀποδεικνύει κατ' αὐτὴν τὴν «παρουσία ἀρνήσεως στὴν κατωτέρα πρότασι» (Lakoff: 1968, 133).

Ἀφίνοντας πρὸς στιγμὴν τὸ θέμα τῆς μορφολογικῆς δομῆς τῶν συνδέσμων καὶ τὴν σημασία τῆς γιὰ μιὰ τέτοια ἀνάλυσι καὶ ἐξετάζοντας τίς

άγγλικές προτάσεις που αναφέρει, θά μπορούσαμε να παρατηρήσουμε ότι η παρουσία του *any* στις δευτερεύουσες αυτές προτάσεις δεν σημαίνει απαραίτητως ότι η άρνηση αποτελεί συστατικό της συμπληρωματικής, εφόσον παρόμοιο φαινόμενο παρατηρείται και σε άλλες περιπτώσεις που δεν επιδέχονται την ανάλυση αυτή²², είναι δε δυνατόν να ερμηνευθεί ως αποτέλεσμα του τρόπου δομήσεως των συστατικών της συμπληρωματικής ή οποία εξαρτάται από ρήμα που φέρει το χαρακτηριστικό [+AF-FECT]²³.

Ός προς την μορφολογική παραγωγή των λατινικών συνδέσμων *quin*, *quominus*, *ne* δεν μπορώ παρά να συμφωνήσω ότι είναι εμφανής η παρουσία του άρνητικού μορίου. Το σημείο όμως το οποίο θά ήθελα να επισημάνω, ως προς την παραγωγή κυρίως του *quin*, είναι το εξής. Μπορεί ο σχηματισμός του *quin*, συγχρονικώς εξεταζόμενος κατά το πρότυπο της αναλύσεώς της, να συμφωνή με την ιστορική του ερμηνεία δεν μπορώ όμως να παραδεχθώ άνεπιφύλακτα ότι η σύνθεσί του είχε ψυχολογική πραγματικότητα μέχρι των αυτοκρατορικών χρόνων που χρησιμοποιείται ο σύνδεσμος. Για να αποδειχθεί αυτό, θά πρέπει να εξεταστούν συστηματικά όλες οι άλλες περιπτώσεις στις οποίες μαρτυρείται ο σύνδεσμος (Lakoff: 1968, 147) εις τρόπον ώστε να καθοριστή πρωταρχικό σχήμα κοινό σε όλες τις περιπτώσεις. Έξ άλλου η παρουσία του συνδέσμου μετά από το *ignoro*, όπου το ρήμα δεν αναλύεται σε συντακτικό σχήμα, αναφέρεται από την ίδια ως προβληματική.

Εξετάζοντας τώρα αυτόν καθ' εαυτόν τον τρόπον παραγωγής των άρνητικών ρημάτων (πρωταρχικό σχήμα-νόμοι με τους οποίους επιτυγχάνεται ο φωνούμενος τύπος των προτάσεων) εύρισκω όρισμένα σημεία τα όποια με κάνουν να είμαι επιφυλακτική όχι ως προς την αναγκαιότητα, αλλά ως προς την δυνατότητα μιας τέτοιας αναλύσεως στο γλωσσικό σύστημα.

Οι περισσότεροι, έν πρώτοις, από τους νόμους που αναφέρει (πλεοναστικοί-μετασχηματιστικοί) είναι *ad hoc*²⁴. Η παραγωγή, έξ άλ-

22. Π.χ. σε συμπληρωματικές προτάσεις που εξαρτώνται από τύπους όπως *dislike*, *unhappy*, *amaze*, *unlikely* (Stockwell *al.*: 1973, 272-77).

23. Βλ. τις σχετικές αναλύσεις Stockwell *al.*: 1973, 235-247 και 272-77.

24. Δεν ερμηνεύεται, π.χ. γιατί με το *qui-* ή άρνηση διατηρείται ως *ne* ή γιατί με το *quo-*, ο άρνητικός τύπος που επιλέγεται είναι το *minus*.

λου, τῶν τελικῶν τύπων καὶ στὶς δύο ὑποπεριπτώσεις (τύπος *dubito*, τύπος *deterreo*) εἶναι προβληματική, κυρίως στὴν περίπτωση ρημάτων ὅπως *deterreo*, *impedio*, κ.λπ τὰ ὁποῖα στὴν βαθεῖα δομὴ ἐμφανίζονται ἐξηρημαμένα ἀπὸ ρῆμα μεταθιβαστικό (*cause*) καὶ ἔχουν τὰ ἴδια τὴν σημασία τοῦ *happen* «συμβαίνει», λαμβάνοντας τὴν τελικὴ τους μορφή μετὰ τὴν «ἐν-θεσι» (*plugging in*) τοῦ κόμβου ὅπου μαρτυροῦνται κάτω ἀπὸ κόμβο τοῦ κυρίου ρήματος *cause* (Lakoff: 1968, 143-46). Μιὰ τέτοια λύσι δὲν μὲ ἱκανοποιεῖ διότι δὲν δικαιολογεῖται ἐπαρκῶς ἡ σημασιολογικὴ συσχέτισι ρημάτων ὅπως *happen* καὶ *prevent* στὴν ὁποία στηρίζεται (Lakoff: 1968, 136) δημιουργοῦνται ἐξ ἄλλου μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἀναλύσεως προβλήματα ὡς πρὸς τὴν σημασία τῶν ἀρνητικῶν ρημάτων, στὰ ὁποῖα ἀποδίδεται ἡ σημασία τοῦ «συμβαίνει» στὴν βαθεῖα δομὴ, ἀλλὰ ἡ γνωστὴ μεταθιβαστικὴ στὴν ἐπιφανειακὴ. Τὸ πρόβλημα αὐτὸ δὲν δημιουργεῖται σὲ μιὰ καθαρὰ σημασιολογικὴ ἀνάλυσι ὅπου ὁ φωνούμενος τύπος δὲν ἀπαντᾷ παρὰ στὸ τέλος τῆς παραγωγῆς καὶ ὑποκαθιστᾷ ὁλόκληρὴ τὴν ἐνότητα [ENERΓΩ [ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ [ΟΥ]]].

Δὲν προτίθεται νὰ προβῶ σὲ συστηματικὴ ἀξιολόγησι τῆς ἀναλύσεως τῶν δεδομένων τῆς Λατινικῆς ἐφόσον μιὰ τέτοια ἐργασία συνεπάγεται καὶ νέα ἐξέτασι τῶν δεδομένων παραδειγμάτων καθὼς καὶ τῆς λειτουργίας τῶν λατινικῶν συνδέσμων στὶς διάφορες περιπτώσεις. Αὐτὸ ποὺ θὰ ἤθελα νὰ τονίσω εἶναι ὅτι ἡ ἀνάλυσι τῶν ἀρνητικῶν ρημάτων σὲ σύνθετα συντακτικὰ συστήματα δὲν μὲ ἱκανοποιεῖ σὰν θεωρητικὸ σχῆμα ὥστε νὰ τὴν υἱοθετήσω κατὰ τὴν ἐξέτασι τῶν ἀρνητικῶν ρημάτων τῆς Ἑλληνικῆς οὔτε κατὰ τὴν πρακτικὴ ἐφαρμογὴ προσφέρει πάντοτε ἱκανοποιητικὴ ἐρμηνεία τῶν ἐπὶ μέρους περιπτώσεων.

Ξεκινώντας ἀπὸ τὰ δεδομένα τῆς ἀρχ. Ἑλληνικῆς θὰ ἐπιχειρήσω ἕναν ἄλλο τρόπο ἐρμηνείας, ὁ ὁποῖος σὲ ἀντίθεσι πρὸς τὴν ἀνάλυσι τῶν ρημάτων αὐτῶν στηρίζεται στὴν ἀρχὴ τῆς διατηρήσεως τοὺς ὡς ἐνοτήτων καὶ στὴν εἰσαγωγή τοὺς ὑπὸ τὴν μορφή αὐτὴ στὴν ὑποκειμένη δομὴ τῆς προτάσεως.

3. Προτεινόμενη ἀνάλυσι

3.1. Δεδομένα

Κατηγορία Α: Ρήματα ἀρνητικὰ τοῦ τύπου *εἶργειν*, *κωλύειν*, *ἀρνεῖσθαι* κ.λπ.

(i) Ἐκφορὰ καταφατική

(α) Τὸ ἀπαρέμφατο ἐκφέρεται μὲ ἀρνησι μὴ

- (1) ὁ δὲ ἄπαρνός ἐστι μὴ μὲν νοσέειν Ἡροδ. 3. 99
 (2) ἂ πρότερον ἀπεκρύπτετο μὴ καθ' ἥδονην ποιεῖν Θουκ. 2.53
 (3) διεμάχετο ἀσπίδα μὴ φέρειν Ξεν. Ἀνάθ. 5.8.23
 (4) οἱ Ἀθηναῖοι οὐ παρήσαν ταῖς ναυσίν, ἀπιστοῦντες αὐτὸν μὴ ἤξειν Θουκ. 2. 101.
 (5) τῆς μὲν θαλάσσης εἶργον μὴ χρῆσθαι τοὺς Μυτιληναίους Θουκ. 3.6
 (6) ἡ τόλῃς ἀπεψηφίσατο μὴ συστρατεύειν αὐτοῖς Ξεν. Ἑλλην. 3.5.8.
 (7) θνητοὺς γ' ἔπαυσα μὴ προσδέσκεσθαι μόρον Αἰσχ. Προμ. 248
 (8) (Ἀθηναῖοι) μετέγνωσαν Κερκυραίοις ξυμμαχίαν μὲν μὴ ποιήσασθαι Θουκ. 1.44
 (9) ἀποσοβοῦντες ἂν ἐμποδὼν γίνοιτο τοῦ μὴ ὄρᾶν αὐτοὺς τὸ ὅλον στρατεύμα Ξεν. Κύρ. 2.4.23
 (10) τὸν πλείστον ὁμιλον τῶν φίλων εἶργον τὸ μὴ προεξιόντας τὰ ἐγγὺς τῆς πόλεως κακουργεῖν Θουκ. 3.1.

(β) Τὸ ἀπαρέμφατο ἐκφέρεται χωρὶς ἀρνησι

- (11) σήσω σε πηδᾶν Εὐρ. Ὀρέστ. 263
 (12) ἡ τοῦ θεοῦ ἐορτὴ διεκώλνέ με ἀποθνήσκειν Πλατ. Φαίδ. 61α.
 (13) Κλεισθένης ραψωδούς ἔπαυσε ἐν Σικυῶνι ἀγωνίζεσθαι Ἡροδ. 5.67
 (14) καλῶς ἠύλαθοῦντο μηδέποτε ἐμποδὼν ἐν τῷ πρόσθεν εἶναι Πρωταγόρου Πλάτ. Πρωτ. 315β.
 (15) τοῦ δὲ δραπετεύειν δεσμοῖς ἀπείργουσιν Ξεν. Ἀπομν. 2.1.16
 (16) φυλαττόμενος τὸ ἀπεχθάνεσθαι Ξεν. Κύρ. 3. 1. 27
 (17) καὶ κωλύσειε τοῦ καίειν Ξεν. Ἀνάθ. 1.6.2
 (18) ἀποσχόμενον τοῦ ὑπὲρ τὸν κόρον τῶν τοιούτων ἀπτεσθαι Ξεν. Ἀπομν. 1.3.7

* (19) ὁ δὲ ἄπαρνός ἐστι μὴ οὐ νοσεῖν

* (20) διεμάχετο ἀσπίδα μὴ οὐ φέρειν

* (21) τοῦ μὴ οὐ δραπετεύειν δεσμοῖς ἀπείργουσι

(ii) Ἐκφορὰ ἀποφατική

(α) Τὸ ἀπαρέμφατο ἐκφέρεται μὲ ἀρνησι μὴ οὐ

- (22) ἐγὼ τοι οὐκ ἀμφισθητῶ μὴ οὐχὶ σὲ εἶναι σοφώτερον ἢ ἐμέ. Πλατ. Ἰππ. 2. 369d

(23) οὐδεὶς ἂν ἀντιγνωμονήσειε μὴ οὐχὶ τὸ πᾶν διαφέρειν Ξεν. Κυρ. 4.3.8

- (24) οὐτι μὴ σφαλῶ... τὸ μὴ οὐ δεῖξαι Σοφ. Τραχ. 621
- (25) οὐκ ἐναντιώσομαι τὸ μὴ οὐ γεγωνεῖν πᾶν Αἰσχ. Προμ. 786-7
- (26) οὐκ ἀπεσχόμην τὸ μὴ οὐκ ἐπὶ τοῦτο ἐλθεῖν ἀπ' ἐκείνου Πλατ. Πολιτ. 354b
- (27) ἀλλ' οὐδεῖς σοι, ἔφη, ἀντιλέγει τὸ μὴ οὐ λέξειν... Ξεν. Συμπ. 3.3
- (6) Τὸ ἀπαρέμφατο ἐκφέρεται χωρὶς ἄρνησι
- (28) δρᾶσαι οὐκ ἀρνούμεθα Αἰσχ. Εὐμ. 611
- (29) οὐδὲ διακαλῶνσι ποιεῖν ὧν ἂν ἐπιθυμῆς Πλατ. Λύσ. 207c
- (γ) Τὸ ἀπαρέμφατο ἐκφέρεται μὲ ἄρνησι μὴ
- (30) οὐδὲ μ' ὁμματος φρουρὰ παρήλθε, τόνδε μὴ λεύσσειν στόλον Σοφ. Τραχ. 225-6.
- (31) οὐ πολὺν χρόνον μ' ἐπέσχον μὴ με ναυστολεῖν ταχύ Σοφ. Φιλ. 348-9
- (32) καὶ φημὶ δρᾶσαι κοῦκ ἀπαρνοῦμαι τὸ μὴ Σοφ. 'Αντιγ. 443
- (33) οὐκ ἂν ἐσχόμην τὸ μ' ἀποκλῆσαι τοῦμὸν ἄθλιον δέμας Σοφ. Οἶδ. Τύρ. 1387.
- (34) οὐδὲ διὰ ταῦτα ἀσχολίαν ἔχει τὸ μὴ πράττειν αἰεὶ τὸ δεόμενον Ξεν. 'Ελλην. 6.1.16
- (35) οὐδεῖς.... τοῦ μὴ πλέον ἔχειν ἀπετράπετο Θουκ. 1. 76
- (iii) 'Εκφορὰ ἐρωτηματικῇ
- Τὸ ἀπαρέμφατο ἐκφέρεται μὲ ἄρνησι μὴ οὐ
- (36) Τί δῆτα μέλλεις μὴ οὐ γεγωνίσκειν τὸ πᾶν; Αἰσχ. Προμ. 627
- (37) εἰ δὲ γενησόμεθα ἐκεῖ βασιλεῖ, τί ἐμποδὼν μὴ οὐχί... ὑβριζομένους ἀποθαινεῖν Ξεν. 'Ανάβ. 3. 1. 13.
- (38) τήν γε τῶν ζῶων ποιήσιν πάντων τίς ἐναντιώσεται μὴ οὐχὶ 'Ερωτος εἶναι σοφίαν; Πλατ. Συμπ. 197a
- (39) ἐπεὶ τίνα οἶει ἀπαρνήσασθαι μὴ οὐχὶ καὶ αὐτὸν ἐπίστασθαι τὰ δίκαια καὶ ἄλλους διδάζειν; Πλατ. Γοργ. 461c
- Κατηγορία Β: Ρήματα ποῦ σημαίνουν τὸ ἀπίθανο, ἀδύνατο, ἀπρέπεια κ.λπ.
- (α) Τὸ ἀπαρέμφατο ἐκφέρεται μὲ ἄρνησι μὴ οὐ
- (40) οὐδεῖς οἷός τ' ἐστὶ ἄλλως λέγων μὴ οὐ καταγέλαστος εἶναι Πλατ. Γοργ. 509a
- (41) οὐκ οἰκός ἐστι 'Αθηναίους ἐργασαμένους πολλὰ ἤδη κακὰ Πέρσας μὴ οὐ δοῦναι δίκας τῶν ἐποίησαν 'Ηροδ. 7.5
- (42) ὥστε πᾶσιν αἰσχύνην εἶναι μὴ οὐ συσπουδάζειν Ξεν. 'Ανάβ. 2. 3. 11

- (43) *δήμου τε αὖ ἄρχοντος ἀδύνατα μὴ οὐ κακότητα ἐγγίγνεσθαι* Ἡροδ. 3. 82
 (44) *τὴν δέ γε μὴν θηρευτικὴν ἄλογον τὸ μὴ οὐ τέμνειν διχῇ* Πλατ. Σοφ. 219e
 (45) *οὐδὲ ὁσιόν μοιγε εἶναι φαίνεται τὸ μὴ οὐ βοηθεῖν τούτοις τοῖς λόγοις πάντα ἄνδρα* Πλατ. Νόμ. 891a
 (8) *Τὸ ἀπαρέμφατο ἐκφέρεται μὲ ἄρνησι μὴ*
 (46) *καὶ οὐκ εἰκὸς εἶναι... Λακεδαιμονίους ἀπὸ μὲν σφῶν (τῶν Ἑλλήνων) ἐλευθεροῦν νῦν τοὺς Ἑλλήνας, ἀπὸ δ' ἐκείνων.... μὴ ἐλευθεροῦσαι* Θουκ. 8. 46
 (47) (*Ἄνυτος ἔφη*) *οὐχ οἷόν τ' εἶναι τὸ μὴ ἀποκτεῖναί με.* Πλατ. Ἀπολ. 29c.

3.2. Λειτουργία τῶν συνδυασμένων ἀρνήσεων-τρόπος παραγωγῆς τῶν διαφόρων συντακτικῶν σχημάτων

3.2.1. Γενικά. Ἐξετάζοντας τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα παρατηροῦμε ὅτι ἡ κατηγοριοποίησί τους ἐγινε ἀρχικὰ μὲ θάσι τὴν σημασία τοῦ κυρίου ρήματος καὶ τὸν τρόπο τῆς ἐκφορᾶς του. Στὴν κατηγορία Α κατατάσσονται τὰ κυρίως ἀρνητικὰ ρήματα (ἐγγενῆ ἀρνητικὰ) ποὺ σημαίνουν κῶλυσι, ἐναντίωσι, ἀμφισβήτησι, ἄρνησι, μεταβολὴ ἰδέας κ.λ.π. Στὴν κατηγορία Β κατατάσσονται τὰ ρήματα ποὺ σημαίνουν τὸ ἀπίθανο, τὸ ἀδύνατο, τὴν ἀπρέπεια κ.λ.π. καὶ εἶναι βασικῶς μὲν θετικά, ἀλλὰ λόγῳ τῆς προστιθεμένης ἀρνήσεως (εἴτε ἐν συνθέσει εἴτε ἐν συντάξει) προσλαμβάνουν ἀρνητικὴ σημασία. Σημειωτέον ὅτι οἱ δύο αὐτὲς κατηγορίες ρημάτων ἀναφέρονται ἤδη στὰ ἐγχειρίδια τῆς παραδοσιακῆς γραμματικῆς.

Στὰ παραδείγματα τῆς κατηγορίας Α διακρίνουμε τρεῖς διαφορετικὲς ὑποκατηγορίες, ἀνάλογα μὲ τὴν ἐκφορὰ τοῦ κυρίου ρήματος (καταφατική-ἀποφατική-ἐρωτηματική), ἀπὸ τὴν ὁποία καὶ ἐξαρτᾶται ἡ παρουσία πλεοναστικῶν ἀρνήσεων (*μὴ, μὴ οὐ*). Τὰ ρήματα τῆς κατηγορίας Β μαρτυροῦνται ὑπὸ τὸν ἀρνητικὸν τοῦ τύπου, ἢ, κατὰ κυριολεξίαν, ἀποτελοῦν ἀντικείμενο ἐξετάσεως ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τῶν συνδυασμένων ἀρνήσεων ἐφόσον ἀπαντοῦν μὲ ἄρνησι²⁵. Τὸ ἀπαρέμφατο ποὺ ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτὰ ἐμφανίζει ἄρνησι *μὴ* ἢ *μὴ οὐ*, οὐδέποτε δὲ ἀπαντᾷ ἄνευ ἀρνήσεως· ὅταν ἀπαντᾷ καταφατικῶς, ἡ σημασία του εἶναι διαφορετικὴ.

Ἡ συμπληρωματικὴ ἀπαρεμφατικὴ πρότασις ποὺ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰ

25. Ἐξαίρεσις ἀποτελοῦν τὰ ρήματα τοῦ τύπου *αἰσχύνομαι, αἰσχρὸν ἐστὶ* κ.λ.π.

άρνητικά αυτά ρήματα και τών δύο κατηγοριών εκφέρεται με άρθρο ή χωρίς άρθρο· ή πτώσι του έναρθρου άπαρεμφάτου (γενική, αίτιατική) ρυθμίζεται από τὸ κύριο ρήμα με τὸ ὁποῖο συντάσσεται.

Σκοπὸς τῆς ἀναλύσεως ποὺ θὰ ἐπιχειρήσω εἶναι νὰ δείξω ὅτι οἱ πολλαπλές ἀρνήσεις ποὺ ἐμφανίζονται στὰ ἀνωτέρω δεδομένα δὲν ἔχουν ἐνιαία προέλευσι οὔτε ἐπιδέχονται τὴν ἴδια ἐρμηνεία. Ἡ λειτουργία τῆς/τῶν ἀρνήσεων (πλεοναστική-οὐσιαστική ἀρνησι τῆς συμπληρωματικής) ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν σημασία τοῦ κυρίου ρήματος. Ἐτσι δικαιώνεται ἡ παραδοσιακὴ κατηγοριοποίησι τῶν ἀρνητικῶν ρημάτων σὲ δύο κατηγορίες, με κριτήρια σημασιολογικά. Στὰ ρήματα τῆς κατηγορίας Α ἡ ἀρνησι εἶναι σαφῶς πλεοναστικὴ με σαφῆ κατανομὴ τῶν τύπων *μή-μή οὐ* (καταφατικὴ ἐκφορά - ἀποφατικὴ-ἐρωτηματικὴ). Στὰ ρήματα τῆς κατηγορίας Β ἡ ἀρνησι *μή* ἀποτελεῖ οὐσιαστικὸ στοιχεῖο τῆς συμπληρωματικῆς, ἐνῶ ἡ *μή οὐ* εἶναι πλεοναστικὴ (τύπος *μή οὐ*).

Ἡ ἐξέτασι τῆς λειτουργίας τῶν ἀρνήσεων στίς δύο ρηματικές κατηγορίες συνεπάγεται τὸν καθορισμὸ τῶν πρωταρχικῶν σχημάτων τῶν προτάσεων καὶ στίς δύο περιπτώσεις καθὼς καὶ τῶν διαδικασιῶν με τίς ὁποῖες ἐπιτυγχάνονται οἱ φωνούμενοι τύποι τῶν διαφόρων συντακτικῶν ἐκφορῶν ἀπὸ τὰ πρωταρχικὰ σχήματα.

Πρὶν ἀρχίσω τὴν ἐξέτασι τοῦ κυρίου θέματος (σημασιολογικά κριτήρια κατηγοριοποιήσεως τῶν ρημάτων-μετασχηματισμοί), θὰ πρέπει νὰ προβῶ σὲ ὀρισμένες διευκρινήσεις ὡς πρὸς τὸν καθορισμὸ τῆς βαθείας δομῆς τῶν βασικῶν συντακτικῶν σχημάτων καθὼς καὶ τῶν ἐπὶ μέρους προβλημάτων ποὺ συνεπάγεται ἡ μετασχηματιστικὴ ἀνάλυσι.

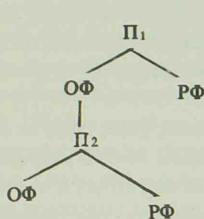
Ὅπως ἤδη ἀνέφερα στὴν ἀρχή, ἡ ἐξέτασί μου περιορίζεται στὴν λειτουργία τῶν πολλαπλῶν ἀρνήσεων με ἀπαρεμφατικές συμπληρωματικές προτάσεις ποὺ ἐξαρτῶνται ἀπὸ ρήμα ἀρνητικό. Τὰ ἀπαρέμφατα αὐτὰ (ἀναφέρομαι ἐδῶ στὰ ἀναρθρα), ὅπως ἔχει δειχθῆ ἀπὸ μετασχηματιστικές ἀναλύσεις τόσο τῆς Ἑλληνικῆς²⁶ ὅσο καὶ ἄλλων γλωσσῶν²⁷, ἀποτελοῦν

26. Andrews, 1971σ· Lightfoot: 1975, 25-48· Μπαμπινιώτου, 1973· Θεοφανοπούλου-Κοντοῦ, 1973· Miller, 1974.

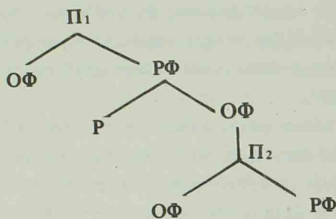
27. Ἡ βιβλιογραφία τῶν συμπληρωματικῶν προτάσεων εἶναι πολὺ μεγάλη. Ἀναφέρω ἐδῶ μερικές βασικές ἐργασίες: Rosenbaum, 1967· Lakoff, 1968· Bresnan, 1970, 1972. Stockwell, αλ: 1973, 502-599· Esau, 1973· Kiparsky-Kiparsky, 1970· Lightfoot: 1975, 24-48 καὶ ἄλλ. Menzel, 1975.

πρότασι στην βαθεία δομή με παρεμφατικό τύπο ρήματος που εξαρτάται από κόμβο ΟΦ. 'Ανάλογα τώρα με την λειτουργία του άπαρεμφάτου ως ύποκειμένου²⁸ ή αντικείμενου του κυρίου ρήματος ή ΟΦ εξαρτάται άμεσα από την κυρία πρότασι Π₁ (σχήμα i) ή από τόν κόμβο ΡΦ (Σχήμα ii)²⁹

Σχηματικά ή βαθεία δομή άπεικονίζεται ως εξής³⁰:

Σχήμα i

Σχήμα ii

δπου με τὸ Π₁ δηλοῦμε τὴν κυρία πρότασι καὶ με τὸ Π₂ τὴν συμπληρωματικὴ πὺ ἐξαρτᾶται ἀπὸ κόμβο ΟΦ καὶ ἡ ὁποία ἀνάλογα με τὴν θέσι τῆς λειτουργεῖ ὡς ὑποκείμενο ἢ ὡς ἀντικείμενο³¹.

28. Βλ. π.χ. τὰ παραδείγματα στὰ ὁποῖα τὸ κύριο ρῆμα εἶναι ἀπρόσωπο τοῦ τύπου *οὐχ δσιὼν ἐστι, οὐκ εἰκός ἐστι, ἀδύνατόν ἐστι* κ.λπ.

29. Αὐτὸ στίς περιπτώσεις ὅπου τὸ πρότυπο περιγραφῆς ἀκολουθεῖ τίς βασικὲς ἀρχές τοῦ Chomsky (1965) ὡς πρὸς τὴν διατύπωσι τῶν κανόνων φραστικῆς δομῆς. Πρβλ. Rosenbaum, 1967· Lakoff, 1968· Kiparsky-Kiparsky, 1970· Andrews, 1971. Πρβλ. ἀντιθέτως τὸ ἀντίστοιχο πρότυπο ἀναλύσεως τῶν Stockwell, al 1973. Menzel, 1975 πὺ στηρίζεται βασικά στὸ ἔργο τοῦ Fillmore, Case Grammar.

30. Δὲν θὰ ἀναφερθῶ στὰ ἰδιαίτερα προβλήματα πὺ δημιουργεῖ ὁ καθορισμὸς τῆς βαθείας δομῆς τῶν συμπληρωματικῶν προτάσεων, οὔτε τὸν τρόπο λειτουργίας τῶν μετασχηματισμῶν με τοὺς ὁποῖους ὁ παρεμφατικὸς τύπος τοῦ ρήματος τῆς βαθείας δομῆς μετατρέπεται σὲ ἀπαρέμφατο καὶ στὴν σχέσι πὺ ἔχουν μεταξύ τους οἱ διάφοροι τύποι τῶν φωνουμένων προτάσεων. Τὸ θέμα αὐτὸ δὲν ἔχει ἀμεση σχέσι με τὸ γενικώτερο πρόβλημα πὺ με ἀπασχολεῖ, συνεπᾶγεται δὲ ἐπίσης τὴν παράλληλη ἐξέτασι τῶν προτάσεων πὺ εἰσάγονται με ἄλλα συμπληρωματικά στοιχεα (σύνδεσμος, κατηγορηματικὴ μετοχή).

31. Ἰδιαίτερο πρόβλημα κατὰ τὸν καθορισμὸ τῆς βαθείας δομῆς τῶν συμπληρωματικῶν ἀποτελεῖ ἡ παρουσία ἢ μὴ κόμβου *ii* ἀριστερὰ τῆς Π₂ (Stockwell al: 1973, 527-529· Jacobsen: 1976, 85 κῆξ.). Με βάσι τὰ νεώτερα δεδομένα τῆς ἐρεῖνης υἱοθετῶ ἐδῶ τὸ ἀνώτερο σχῆμα (βλ. ἀντιθέτως Θεοφανοπούλου-Κοντοῦ, 1973). Τὸ θέμα πάντως χρῆζει συστηματικῆς ἐξετάσεως με βάσι καὶ τὰ δεδομένα τῆς Ἑλληνικῆς.

Ἰδιαίτερο πρόβλημα ἀποτελεῖ ἡ παρουσία ἐνάρθρου ἀπαρεμφάτου, ὁ σχηματισμός τοῦ ὁποίου ἐπιδέχεται δύο ἐρμηνεῖς³².

(i) Ξεκινᾶμε ἀπὸ τὸ ἴδιο σχῆμα θαθείας δομῆς ποῦ ὑπέθεσα γιὰ τὸ ἀναρθρο ἀπαρέμφατο, ὅπου λειτουργεῖ ὁ νόμος τῆς ὀνοματοποιήσεως (Lightfoot:1975, 40). Ἡ πτώσι τοῦ ἀπαρεμφάτου ρυθμίζεται ἀπὸ τὴν πτώσι μὲ τὴν ὁποία συντάσσεται τὸ ρῆμα.

(ii) Ἀποβλέποντας βασικὰ στὴν σημασιολογικὴ διαφοροποίησι τῶν δύο συντάξεων³³, ξεκινᾶμε ἀπὸ διαφορετικὸ σχῆμα θαθείας δομῆς· στὴν περίπτωσι θέβαια αὕτῃ εἶναι προβληματικὸς ὁ καθορισμός τοῦ σχήματος αὐτοῦ³⁴.

Κλίνω μᾶλλον ὑπὲρ τῆς δευτέρας αὐτῆς ἀπόψεως χωρὶς ὅμως νὰ εἶμαι σὲ θέσι, πρὸς τὸ παρὸν τουλάχιστον, νὰ καθορίσω ποιὸ θὰ μπορούσε νὰ εἶναι τὸ σχῆμα αὐτό. Γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸν εἶναι ἀπαραίτητη ἡ συστηματικὴ ἐξέτασι τῆς λειτουργίας τοῦ ἐνάρθρου ἀπαρεμφάτου, τῆς σημασίας του, τῆς σχέσεώς του μὲ τὸ ἀναρθρο ἢ μὲ τοὺς ἄλλους συναφεῖς τύπους τῶν συμπληρωματικῶν προτάσεων, καθὼς ἀκόμη καὶ τῆς διαχρονικῆς ἐξελίξεως τῆς συντάξεως³⁵.

Ἐνα δεύτερο πρόβλημα ποῦ ἀντιμετωπίζουμε ἀφορᾷ στὸν καθορισμὸ τῆς θαθείας δομῆς τῶν ἀρνητικῶν καὶ κυρίως τῶν ἐρωτηματικῶν προτάσεων· καὶ αὐτὸ ὄχι τόσο διότι ὠρισμένα ἀπὸ τὰ δεδομένα μας ἐκφέρονται ἀρνητικῶς καὶ ἐρωτηματικῶς, ἀλλὰ κυρίως λόγω τῆς ὁμοιότητος τῆς ἐκφορᾶς τῶν συνδυασμένων ἀρνήσεων στίς ἀρνητικὲς καὶ ἐρωτηματικὲς προτάσεις, κυρίως στὰ ρήματα τῆς κατηγορίας Α.

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς φιλολόγους καὶ γλωσσολόγους τῆς παραδοσιακῆς γραμματικῆς ἔχουν ἤδη ἐπισημάνει τὸ φαινόμενο καὶ ἀναφέρουν ἀπλῶς

32. Οἱ οὐσιαστικὲς ὁμοιότητες τοῦ ἐνάρθρου ἀπαρεμφάτου τῆς Ἑλληνικῆς μὲ τὸ ρῆμα (ἐκφράζει φωνή, διάθεσι, ποιόν) καὶ ἡ κοινὴ λειτουργία μὲ τὸ ἀναρθρο, συνηγοροῦν, κατὰ τὴν γνώμην μου, ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως ὅτι μπορεῖ νὰ παρασταθῇ στὴν θαθεῖα δομὴ ὡς πρότασι μὲ τὸν ἀντίστοιχο παρεμφατικὸν τύπον τοῦ ρήματος.

33. «Πολλὰ ρήματα καὶ ρηματικαὶ ἐκφρ. κανονικῶς σὺν ἀπλῷ ἀπαρεμφ. συντασσόμενα, συντάσσονται ἐνίοτε καὶ σὺν ἀπαρεμφ... Τὸ ἀντικείμενον τότε δὲν δηλοῖ τὴν ἀπλὴν ἐνέργειαν, ἀλλὰ μόνιμόν τινα κατάστασιν» Kühner (Κύννερ) - Σταθάκης: 1884, 733.

34. Ἐνας πιθανὸς τρόπος ἀπεικονίσεως θὰ ἦταν μὲ τὴν προσθήκην ἐνὸς ὀνόματος ἀριστερὰ τοῦ κόμβου Π2 (πρβλ. ἀγγλ. *the shooting of the lions* ἀπὸ πρωταρχικὸ σχῆμα *THE ACT [X shoots the lions]* (Stockwell, α: 1973, 569).

35. Βλ. Kühner-Gerth: 1904³, 37-46.

ὅτι τὸ *μή οὐ* χρησιμοποιεῖται ὅταν τὸ κύριο ῥήμα εἶναι ἐρωτηματικό, καὶ συνεπάγεται ἀρνησι (Goodwin-Gulick:1958, 342· 'Ασώπιος; 1858², 582).

Τὸ πρόβλημα ὅμως τὸ ὁποῖο προκύπτει ἀπὸ τὴν σύνταξι αὐτὴ καὶ τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ γίνῃ ἀντικείμενο ἐξετάσεως εἶναι ἂν ἡ χρῆσι τοῦ *μή οὐ* εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀναμενομένης ἀρνητικῆς ἀπάντησεως ἢ ἂν ἀπηχῇ γενικώτερη σχέσι ἐρωτήσεως καὶ ἀρνήσεως (περίπτωσι κατὰ τὴν ὁποία ἀπαντᾷ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ εἶδος τῆς ἀπάντησεως ποὺ συνεπάγεται ἡ ἐρώτησι). Μιὰ θετικὴ ἢ ἀρνητικὴ ἀπάντησι στὸ πρῶτο σκέλος τοῦ ἐρωτήματος προϋποθέτει τὴν μαρτυρία καὶ ἀνάλυσι παραδειγμάτων ἐρωτηματικῶν προτάσεων ἐκφερομένων με *μή οὐ* ποὺ συνεπάγονται ἀπάντησι καταφατικῇ. Ἐφόσον παρόμοια παραδείγματα δὲν παραδίδονται, τουλάχιστον στὰ γνωστὰ ἐγχειρίδια τῆς γραμματικῆς, τὸ πρόβλημα παραμένει ἀνοικτὸ ἕως ὅτου ἐπιχειρηθῇ μιὰ συστηματικὴ μελέτη τῶν ἐρωτηματικῶν προτάσεων, τοῦ πρωταρχικοῦ σχήματος ἀπὸ τὸ ὁποῖο παράγονται οἱ διάφοροι φωνούμενοι τύποι καθὼς καὶ τῶν διαφόρων περιπτώσεων καὶ συνθηκῶν κατὰ τίς ὁποῖες χρησιμοποιοῦνται (illocutionary force). Θὰ πρέπει πάντως νὰ σημειωθῇ ὅτι τὸ εἶδος τῆς ἀναμενομένης ἀπάντησεως ἐπηρεάζει τὴν δομὴ τῆς ἐρωτηματικῆς προτάσεως, ὅπως γίνεται φανερό ἀπὸ τὴν χρῆσι τῶν μορίων με τὰ ὁποῖα εἰσάγεται καὶ τὰ ὁποῖα ποικίλλουν ἀνάλογα με τὸ εἶδος τῆς ἀπάντησεως³⁶. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι θὰ πρέπει τὸ στοιχεῖο αὐτό, νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν στὸ σύστημα περιγραφῆς τῶν προτάσεων καὶ νὰ ἐνταχθῇ εἴτε κάπου στὴν βαθεῖα δομὴ, εἴτε στοὺς πραγματολογικοὺς παράγοντες ποὺ ἐπηρεάζουν τίς διαφορὲς χρήσεις τους. "Αν τώρα ἀποδεχθούμε ὅτι στὴν ἐρωτηματικὴ ἐκφορὰ τῶν ἀρνητικῶν ῥημάτων χρησιμοποιεῖται τὸ *μή οὐ* ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ἀναμενόμενη ἀπάντησι, τότε θὰ πρέπει νὰ υποθέσουμε μιὰ βαθύτερη σημασιολογικὴ σχέσι ἐρωτήσεως καὶ ἀρνήσεως ἢ ὁποία νὰ ἀπηχῇ κοινὲς συντακτικὲς λειτουργίες.

36. Ἐτσι, π.χ. μόρια ὅπως τὸ *ἀρα* καὶ τὸ *ἢ* εἶναι ἀδιάφορα ὡς πρὸς τὴν ἀναμενόμενη ἀπάντησι. Ἀντιθέτως τὰ *ἀρα οὐ*, *οὐκοῦν* συνεπάγονται ἀπάντησι καταφατικῇ (πρβλ. Ξεν. Κύρ. 2.4.15 *οὐκοῦν δοκεῖ σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, συμφέρον εἶναι τὸ λεληθέναι ἡμᾶς ταῦτα βουλευόντας; ἐνῶ τὰ *ἀρα μή*, *μὲν* (= μή οὖν) ἀπάντησι ἀποφατικῇ (*μὲν ἄλγος ἴσχεις*; Σοφ. Φιλ. 734). Γενικὰ ἡ ἐρωτηματικὴ πρότασι εἰσάγεται με τὸ *οὐ* ὅταν ἡ ἀναμενόμενη ἀπάντησι εἶναι καταφατικὴ (*οὐχ οὕτως ἔλεγες*; Πλάτ. Πολιτ. 334b), ἐνῶ με τὸ *μή* ὅταν προσδοκᾶται ἀπάντησι ἀρνητικῇ (ἀλλὰ γάρ, *ἔφην ἔγω, μή σε κατακωλύω... ἀπιέναι ἤδη βουλόμενον*; Ξεν. Οἰκ. 12.1).*

3.2.2. Διαφοροποίησι τῶν ρημάτων-σημασιοσυντακτικά κριτήρια. Ἐρχομαι τώρα στοῦ βασικοῦ μου θέμα ποῦ συνίσταται στον καθορισμὸ κριτηρίων διαφοροποιήσεως τῶν «ἀρνητικῶν» ρημάτων σὲ δύο σημασιολογικὲς τάξεις ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἐξαρτᾶται ἡ λειτουργία τῶν μετασχηματισμῶν ποῦ ρυθμίζουν τὴν θέσι καὶ τὰ εἶδη τῶν ἀρνήσεων στὴν κάθε κατηγορία. Πρὶν ἐξετάσω ὅμως τὰ κριτήρια αὐτὰ θεωρῶ ἀπαραίτητο νὰ διασαφηνίσω τὴν ἔννοια τῆς σημασιολογικῆς τάξεως καὶ τὴν γενικώτερη συμβολή της στὴν θεωρία τῆς μετασχηματιστικῆς γραμματικῆς. Ὁ ἀκριθὲς προσδιορισμὸς τῆς ἐννοίας τῆς σημασιολογικῆς τάξεως³⁷ καὶ ὁ ρόλος της γενικά στὴν λειτουργία τῶν μετασχηματιστικῶν νόμων ἀποτελοῦν οὐσιαστικὴ συμβολή τῆς R. Lakoff (1968) στὴν θεωρία τῆς μετασχηματιστικῆς συντάξεως. Ἐτσι στὴν μελέτη της τῶν συμπληρωματικῶν προτάσεων τῆς Λατινικῆς ἀποδεικνύει ὅτι ποικιλία συντακτικῶν φαινομένων ρυθμίζονται ἀπὸ τὰ σημασιολογικὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ κυρίου ρήματος, καθοριζόμενων μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ διαφόρων σημασιολογικῶν τάξεων μὲ κριτήρια σημασιοσυντακτικά. Θὰ πρέπει νὰ σημειωθῇ ἐδῶ ὅτι ὁ χωρισμὸς τῶν ρημάτων σὲ σημασιολογικὲς τάξεις καὶ ἡ ἐξέτασι συντακτικῶν φαινομένων μὲ βασικὸ κριτήριον τὴν σημασία τοῦ ρήματος ἀνάγεται στὴν παραδοσιακὴ γραμματικὴ ἢ ὁποία στοῦ σημείου ἀκριθῶς αὐτὸ ἔχει ὑποστή τὴν κριτικὴ τῆς νεώτερης γλωσσολογικῆς θεωρίας. Ἡ διαφορὰ της μὲ τὴν σύγχρονη γλωσσολογικὴ θεωρία ἔγκειται στοῦ γεγονότος ὅτι τόσοσιν ἡ ἔννοια τῆς σημασιολογικῆς τάξεως ὅσον καὶ ὁ καθορισμὸς τῆς λειτουργίας τῶν μετασχηματισμῶν ποῦ ρυθμίζονται ἀπὸ αὐτὴν ἐμφανίζουν συστηματικὸ χαρακτήρα σ' αὐτὴν τὴν τελευταία.

Οἱ μετασχηματιστικοὶ νόμοι οἱ ὁποῖοι ἐξαρτῶνται ἀπὸ ὠρισμένη ση-

37. «Καθορίζομε μὰ σημασιολογικὴ τάξι θάσει καὶ τῆς συντάξεως καὶ τῆς σημασιολογίας, ὥς τὸ σύνολο τῶν σημασιολογικῶν δεικτῶν ποῦ μποροῦν νὰ λειτουργοῦν στοὺς συντακτικοὺς κανόνες. Ὅλοι οἱ σημασιολογικοὶ δείκτες δὲν λειτουργοῦν στοὺς συντακτικοὺς κανόνες. Π.χ. οἱ σημασιολογικοὶ δείκτες ποῦ καθορίζουν ρήματα κελευστικά λειτουργοῦν συντακτικῶς μὲ τὸν πλεοναστικὸ νόμο ποῦ καθορίζει ὅτι γι' αὐτὴν τὴν σημασιολογικὴ τάξι χρησιμοποιοῦνται ἓνας ἢ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς μετασχηματικούς νόμους ποῦ μεταβάλλουν τὸ συμπληρωματικὸ στοιχεῖο. Ἀπὸ τὴν ἄλλη, γιὰ ρήματα ποῦ σημαίνουν «τρώγω», δὲν ὑπάρχει σημασιολογικὸς δείκτης ποῦ νὰ λειτουργῇ συντακτικῶς ἢ ποῦ νὰ διαφοροποιῇ ἓναν νόμο ποῦ λειτουργεῖ στὰ ρήματα ποῦ σημαίνουν «τρώγω» ἀπὸ ἓνα ἄλλο ποῦ λειτουργεῖ στὰ ρήματα ποῦ σημαίνουν «πίνω» ἢ «χωνεύω» (Lakoff: 1968, 165).

μασιολογική τάξι ρημάτων λέγονται «έξηρητημένοι» (governed)· πρόκειται δηλ. για νόμους ή λειτουργία των οποίων ρυθμίζεται (δηλ. έπιβάλλεται, έμποδίζεται ή είναι άπλως δυνατή) με βάση ένα σημασιολογικό χαρακτηριστικό του ρήματος ή του έπιθέτου στο περιβάλλον της λειτουργία του νόμου, και όχι με βάση το δομικό συντακτικό σχήμα. Τα ρήματα (ή όνόματα) μιας δεδομένης σημασιολογικής τάξεως χαρακτηρίζονται θετικά (marked), ή άρνητικά (unmarked) για την λειτουργία του νόμου, ύπάρχουν δέ στην γραμματική οι λεγόμενοι πλεοναστικοί νόμοι (redundancy rules) που καθορίζουν την λειτουργία ή μη ενός έξηρητημένου νόμου στα ρήματα μιας σημασιολογικής τάξεως³⁸. 'Ο καθορισμός της κατηγορίας αυτής του νόμου (που έξαρτώνται δηλ. από την παρουσία ενός συγκεκριμένου ρήματος ή έπιθέτου) άνάγεται στον G. Lakoff ό οποίος ξεκινώντας από διάφορες έξαιρέσεις στην λειτουργία των νόμων³⁹ ή από περιπτώσεις προαιρετικής λειτουργίας ενός νόμου⁴⁰ προέβη σε έπί μέρους κατηγοριοποιήσεις των μετασχηματισμών άνάλογα με τον τρόπο της λειτουργίας τους (άπόλυτες, δυνατές, έξαιρέσεις) και χρησιμοποίησε τους όρους χαρακτηρισμένος (marked) και άχαρακτήριστος (unmarked) για να προσδιορίση τις λέξεις εκείνες που ρυθμίζουν θετικά ή άρνητικά την λειτουργία ενός μετασχηματισμού.

Η διαπίστωση ότι ή λειτουργία ώρισμένων μετασχηματισμών δέν έξαρτάται μόνον από το δομικό σχήμα της προτάσεως, αλλά μπορεί να ρυθμίζεται από ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των μορφημάτων του λεξικού ύπηρξε πολύ σημαντική για την περαιτέρω έξέλιξι της μετασχηματιστικής θεωρίας έφόσον άποτελεί την άρχή της θεωρήσεως σημασιολογικών χαρακτηριστικών στην λειτουργία συντακτικών φαινομένων.

Έπανερχομαι τώρα στο θέμα της διαφοροποιήσεως των «άρνητικών

38. Π.χ. κατά την R. Lakoff οι νόμοι της μεταβολής των συμπληρωματικών στοιχείων έξαρτώνται από την σημασιολογική τάξι του κυρίου ρήματος, τα δέ ρήματα χαρακτηρίζονται θετικά ή άρνητικά για την λειτουργία των διαφόρων νόμων. Οι λεγόμενοι πλεοναστικοί νόμοι καθορίζουν άκριθως την σημασία του αντίστοιχου χαρακτηριστικού του ρήματος.

39. Π.χ. με το *resemble* δέν λειτουργεί ό νόμος της παθητικοποίησης (Lakoff: 1965 [1970], 27).

40. 'Ο νόμος της μετακινήσεως της άρνήσεως από την συμπληρωματική στην κυρία λειτουργεί με ώρισμένα ρήματα όπως *think, believe, anticipate, except, want* (Lakoff: 1965 [1970], 30).

ρημάτων» τῆς ἀρχ. Ἑλληνικῆς σὲ δύο ιδιαίτερες κατηγορίες, χρησιμοποιώντας κριτήρια συντακτικά καὶ καθαρῶς σημασιολογικά.

(α) Συντακτικά

Θὰ πρέπει, ἐν πρώτοις, νὰ ἀναφέρω ὅτι τὰ ρήματα τῶν δύο κατηγοριῶν (Α,Β) παρουσιάζουν στὰ βασικά σημεῖα κοινὲς συντακτικὲς λειτουργίες:

(1) Δέχονται βασικά ὡς συμπλήρωμα ἀπαρέμφατο (ἄναρθρο-ἐναρθρο) ἢ πρότασι εἰσαγόμενη μετὰ τὸ ὥστε:

διεμάχετο... ἀσπίδα μὴ φέρειν Ξεν. Ἀνάβ. 5.8.23

τὸν δὲ πρωτεύοντα ἐν ἔδρᾳ ἡσχύνετο μὴ οὐ πλεῖστα καὶ ἀγαθὰ ἔχοντα παρ' αὐτοῦ φαίνεσθαι Ξεν. Κύρ. 8.4.5

τὸν πλεῖστον ὁμιλον τῶν φίλων εἶργον τὸ μὴ... τὰ ἐγγὺς τῆς πόλεως κακουργεῖν Θουκ. 3.1

οὐδὲ ὅσιον ἔμοιγε εἶναι φαίνεται... τὸ μὴ οὐ βοηθεῖν τούτοις... Πλάτ. Νόμ. 891 α

ὥστε δὲ μὴ ὀλισθαίνειν ἢ ὕλη καὶ ἢ γῆ σχήσει Ξεν. Ἀνάβ. 3.5.11

(2) Ἡ συμπληρωματικὴ πρότασι μπορεῖ νὰ λειτουργῇ ὡς ἀντικείμενο ἢ ὑποκείμενο:

ἡ πόλις ἀπεψηφίσατο μὴ συστρατεύειν αὐτοῖς Ξεν. Ἑλλην. 3.5.8

τὸν δὲ πρωτεύοντα ἐν ἔδρᾳ ἡσχύνετο... μὴ οὐ... φαίνεσθαι Ξεν. Κύρ. 8.4.3

ἀπέδοξέ σφι μὴ τιμωρέειν Ἴωσι Ἡροδ. 1. 152

οὐχ ὅσιόν σοι ὄν μὴ οὐ βοηθεῖν δικαιοσύνη Πλάτ. Πολιτ. 427ε

Ἐξετάζοντας ἀντιθέτως τὰ ρήματα τῶν δύο κατηγοριῶν ὡς πρὸς τὴν ἐκφορά τους καὶ ὡς πρὸς τὴν χρῆσι τῶν ἀρνήσεων εὐρίσκομε ὀρισμένες διαφορὲς (1) ἐνῶ τὰ ρήματα τῆς κατηγορίας Α ἀπαντοῦν καταφατικῶς (π.χ. εἶργω, ἀρνοῦμαι) καὶ ἀποφατικῶς (οὐκ εἶργω, οὐκ ἀρνοῦμαι), τὰ ρήματα τῆς κατηγορίας Β ἀπαντοῦν κατὰ κανόνα ἀποφατικῶς⁴¹, ὅταν δὲ ἀπαντοῦν καταφατικῶς (αἰσχύνομαι, αἰσχύνῃ ἐστι, αἰσχρόν ἐστι), ἡ ἐγγενὴς τους σημασία εἶναι κατὰ θάσιν ἀρνητικὴ (δηλοῦν τὴν ἀνηθικότητα, τὴν ἀπρέπεια, τὸ ἄτοπο)⁴². (2) Ὡς πρὸς τὴν χρῆσι τῶν ἀρνήσεων διαπιστώνουμε τὰ ἑξῆς: Ὅταν τὸ κύριο ρῆμα ἀνήκη στὴν κατηγορία Α, τότε μαρτυρεῖται

41. Ἐννοῶ τὴν ἐκφορά πού μᾶς ἐνδιαφέρει σὲ σχέσι μετὰ τίς συνδυασμένες ἀρνήσεις ποὺ ἐξετάζουμε.

42. Θὰ ἐπανέλθουμε σ' αὐτὰ κατὰ τὴν σημασιολογικὴ ἐξέταση.

σαφῆς κατανομή τῶν ἀρνήσεων *μή-μή οὐ*: ἡ *μή* ἀπαντᾷ ὅταν ἡ ἐκφορά τοῦ ρήματος εἶναι καταφατικὴ καὶ ἡ *μή οὐ* ὅταν εἶναι ἀποφατικὴ· ὁ τύπος χωρὶς ἀρνησι εἶναι δυνατόν νὰ ἀπαντᾷ καὶ στὶς δύο περιπτώσεις. Γενικὰ οἱ ἐκφορὲς *μή* + *ἀπαρέμφ.* καὶ *ἀπαρέμφ.* (ἀπὸ καταφατικὸ ρῆμα) ἐναλλάσσονται ἐλευθέρως χωρὶς οὐσιαστικὴ σημασιολογικὴ διαφοροποίησι. Καὶ οἱ δύο τύποι συνεπάγονται μὴ πραγματοποιήσι τοῦ δηλουμένου μὲ τὴν συμπληρωματικὴ. Σημειώτεον ὅτι ἡ μὴ πραγματοποιήσι εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀρνητικῆς σημασίας τοῦ κυρίου ρήματος. Ἀντιθέτως, ἡ ἐκφορά *μή οὐ* + *ἀπαρέμφ.* (ἢ σπανιότερα *μή* + *ἀπαρέμφ.* ἢ *ἀπαρέμφ.* ἄνευ ἀρνήσεως) μετὰ ἀπὸ ἀρνητικὸ ρῆμα συνεπάγεται τὴν πραγματοποιήσι τοῦ δηλουμένου μὲ τὴν συμπληρωματικὴ ἢ, καλύτερα, τὴν δυνατότητα πραγματοποιήσεως γιατί ἡ πραγματοποιήσι ἢ μὴ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἰδιαίτερης σημασίας τοῦ ρήματος.

Ἄν τώρα ἐξετάσουμε τὰ παραδείγματα τῆς κατηγορίας Β διαπιστώνουμε ὅτι ἡ μὲν χρῆσι τῆς *μή οὐ* ἐμφανίζεται πλεοναστικὴ ἔναντι τῆς *μή*, ἀλλὰ ὅτι τὸ *μή* + *ἀπαρέμφ.* καὶ τὸ *ἀπαρέμφ.* ἄνευ ἀρνήσεως, δὲν ἐναλλάσσονται ἐλευθέρως, ἀλλὰ ἀντιτίθενται σημασιολογικά. Κατὰ συνέπεια, στὴν περίπτωσι αὐτῶν τῶν ρημάτων, ἡ ἀρνησι *μή* δὲν εἶναι πλεοναστικὴ, ἀλλὰ ἀποτελεῖ οὐσιαστικὸ συστατικὸ τῆς συμπληρωματικῆς.

Τὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζουμε εἶναι ἐπομένως τὰ ἑξῆς:

(i) ὁ καθορισμὸς τοῦ σχήματος βαθείας δομῆς στὶς δύο περιπτώσεις εἰς τρόπον ὥστε νὰ διαφοροποιηθοῦν οἱ δύο τύποι προτάσεων.

(ii) ἡ ἐρμηνεῖα καὶ ὁ τρόπος παραγωγῆς τῶν προτάσεων μὲ πολλαπλὲς ἀρνήσεις (προέλευσι-σημασία τῶν συνδυασμένων ἀρνήσεων). Σημειώτεον ὅτι ὁ τύπος τῆς ἀρνήσεως (*μή* μετὰ ἀπὸ ἀπαρέμφοτο ἢ σύνδεσμο ὥστε) ρυθμίζεται ἀπὸ τὴν βασικὴ σημασία τοῦ ρήματος⁴³.

Ἀφίνοντας πρὸς τὸ παρὸν τὸ δεύτερὸ πρόβλημα ποὺ συνεπάγεται τὴν ἐξέτασι τῶν μετασχηματισμῶν καὶ ἀναφερόμενοι στὸ πρῶτο, ὑποθέτουμε ὅτι ἀνάλογα μὲ τὴν λειτουργία τῆς ἀρνήσεως μπορούμε νὰ καθορίσουμε δύο πρωταρχικὰ σχήματα. Στὸ πρῶτο, ποὺ ἀντιστοιχεῖ μὲ τὰ ρήματα τῆς κατηγορίας Α ὅπου ἡ ἀρνησι *μή* ἔχει σαφῶς πλεοναστικὸ χαρακτήρα, ἡ συμπληρωματικὴ πρότασι ἐκφέρεται καταφατικῶς, ἡ δὲ παρουσία τῆς ἀρ-

43. Βλ. ἀντιθέτως ὅτι οὐ ἢ ὡς οὐ μετὰ ἀπὸ ρήματα ποὺ σημαίνουν ἀμφιβολία, ἀντίρρησι, ἀρνησι: ὅτι οὐκ ἔστι ἐπιστήμη, σκέψαι ἔάν σοι δοκῶ εἰκότως ἀπιστεῖν Πλάτ. Μέν. 89d.

νήσεως *μή* θεωρείται ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ ἀρνητικοῦ χαρακτηρισμοῦ τοῦ ρήματος τῆς κυρίας στήν ἀρχή τῆς συμπληρωματικῆς καί τῆς λεξικοποιήσεως αὐτοῦ ὡς *μή*. Οἱ λόγοι αὐτῆς τῆς «ἀντιγραφῆς» (copying), οἱ σημασιολογικῆς ἀποχρώσεις πού προσλαμβάνει ἡ πρότασι ἀνάλογα μέ τήν χρῆσι τῶν ἀρνητικῶν στοιχείων καί ἡ διαχρονική ἐξέτασι τοῦ φαινομένου ἀποτελοῦν θέματα ἰδιαιτέρας ἐξετάσεως.

Ὅταν τώρα ἡ ἀρνησι *μή* εἶναι οὐσιαστική ἀρνησι τῆς συμπληρωματικῆς (περίπτωσι τῶν ρημάτων κατηγορίας Β), τότε ἡ ἀρνησι ἀποτελεῖ συστατικό τῆς θαθείας δομῆς τῆς συμπληρωματικῆς⁴⁴.

(β). Σημασιολογικά

Ἐπιχειρώντας τὸν καθορισμὸ τῶν κοινῶν βασικῶν σημασιολογικῶν χαρακτηριστικῶν πού ὑπάρχουν στὶς ἐπὶ μέρους κατηγορίες τῶν ἀρνητικῶν ρημάτων διαπιστώνουμε ὅτι εἶναι δυνατὴ ἡ διαφοροποίησί τους σὲ «ἐγγενῆ» ἀρνητικά ρήματα, δηλ. σὲ ρήματα πού ἔχουν ἔννοια «ἀρνητικῆ» ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ἐκφορὰ τους, καί σὲ μὴ ἐγγενῆ ἀρνητικά, δηλ. σὲ ρήματα πού μποροῦν νὰ χαρακτηριστοῦν ὡς ἀρνητικά, λόγω τῆς ἀρνητικῆς τους ἐκφορᾶς (ἐν συντάξει ἢ ἐν συνθέσει) καί τὰ ὁποῖα σημαίνουν τὸ ἀπίθανο, τὸ ἀδύνατο, τὴν ἀπρέπεια κ.λπ. Πολὺ γενικὰ τὰ πρῶτα ὑπάγονται στὴν κατηγορία Α ἐνῶ τὰ δεύτερα στὴν κατηγορία Β. Ἡ σημασιολογικὴ αὐτὴ κατηγοριοποίησι τῶν ρημάτων ἀνταποκρίνεται ἐπίσης στὸν τύπο καί στὴν συντακτικὴ λειτουργία τῆς/τῶν ἀρνήσεως πού ἐκφέρονται μέ τὸ ἀπαρέμφατο. Ἡ διαφοροποίησι αὐτὴ, ἡ ὁποία ἐκ πρώτης ὄψεως παρουσιάζεται ἀπλῆ, ἐμφανίζει διάφορα ἐπὶ μέρους προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἀφοροῦν στὴν κατηγοριοποίησι ὠρισμένων ρημάτων καί στὸν τρόπο τῆς δηλώσεως τους γενικὰ στὸ λεξικό.

Ἐρχόμαστε στὸ πρῶτο σημεῖο. Ἐξετάζοντας τὰ ρήματα τῆς κατηγορίας Α μποροῦμε νὰ ποῦμε γενικὰ ὅτι τὰ περισσότερα μποροῦν σαφῶς νὰ χαρακτηριστοῦν ὡς ἀρνητικά ἐφόσον λόγω τῆς σημασίας τους ἀποκλείουν τὴν πραγματοποίησι τοῦ δηλουμένου μέ τὴν πρότασι πού ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτά. Αὐτὸ φέρεται εἴτε ὡς συνέπεια τῆς ἀποφατικῆς κρίσεως τὴν ὁποία ἐκφράζουν εἴτε τῆς ἐνεργείας τοῦ ὑποκειμένου. Ὁ βαθμὸς τῆς ἀρνητικῆς σημασίας τοῦ ρήματος ποικίλλει κατὰ περίπτωσι. Ἐτσι μαρτυ-

44. Γιὰ τὸν καθορισμὸ τοῦ σχήματος τῆς θαθείας δομῆς τῶν ἀρνητικῶν προτάσεων καί τὰ συναφῆ προβλήματα βλ. σσ. 212-213.

ροῦνται ρήματα ἐντόνως ἀρνητικὰ πού ἐκφράζουν ἀποφατική κρίσι ἢ ἐν-
έργεια (ἀρνοῦμαι, ἀπαρνος, ἔξαρνός εἰμι, καταρνοῦμαι, ἀπαγορεύω, ἀποψηφί-
ζομαι, παύω, ἐναντιοῦμαι, διαμάχομαι, κωλύω, εἴργω, φεύγω, ἐρύκω κ.λπ.) καὶ
ἄλλα μὲ ἡπιώτερη ἀρνησι, πού φτάνει μέχρι τῆς δηλώσεως τῆς ἀρνήσεως
κατὰ ἔμμεσο τρόπο, π.χ. μεταβουλεύομαι, μεταδοκεῖ μοι, μεταδοκεῖται μοι,
μεταγινώσκω «ἀλλάζω / μεταβάλλω γνώμη», κατὰ συνέπεια «δὲν ἔχω τὴν
ἴδια γνώμη», ἐξ οὗ καὶ ἡ κατηγοριοποίησί του στὴν τάξι τῶν ἀρνητικῶν
φυλάττομαι, εὐλαβοῦμαι, δέδοικα «ἐκ φόβου δὲν κάνω κάτι», ἀποκρύπτομαι,
ὄκνον παρέχω κ.λπ.

Ἡ ἀσάφεια ἡ ὁποία ὑπάρχει σὲ πολλὰ ρήματα ὡς πρὸς τὴν ἀκριβῆ
κατηγοριοποίησί τους στὴν τάξι τῶν ἀρνητικῶν ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴν
«ἐσφαλμένη» ἐρμηνεία τοῦ *μη* μετὰ ἀπὸ ρήματα τὰ ὁποῖα κανονικὰ δὲν
εἶναι ἀρνητικὰ ὅπως ἀπολύω, ἀφήμι, σφάζω, ρύομαι κ.λπ. (Kühner-Gerth:
1904³, 209). Τὰ ρήματα αὐτὰ ἐκφράζουν ἔννοια καταφατική, τὸ δὲ *μη*
ἀποτελεῖ οὐσιαστική ἀρνησι τῆς συμπληρωματικῆς⁴⁵.

Τὰ ρήματα τῆς κατηγορίας Β ἐμφανίζονται περισσότερο ἀνομοιογενῆ
σημασιολογικῶς ἀπὸ τὰ ρήματα τῆς κατηγορίας Α, οἱ δὲ βασικὲς σημα-
σίες πού ἐκφράζουν εἶναι: (i) τὸ ἀδύνατο – ἀπὸ φυσικῆς καὶ ἡθικῆς ἀπό-
ψεως – (οὐ δύναμαι, οὐ δυνατόν ἐστι, ἀδύνατος, οὐχ οἷός τ' εἰμι, οὐκ ἐγχωρεῖ,
πολλοῦ δέω κ.λπ. οὐ δίκαιον, οὐχ ὁσιόν ἐστι, οὐ προσήκει κ.λπ.) (ii) τὸ
ἀπίθανο (ἄλογόν ἐστι, οὐκ εἰκός ἐστι, οὐ λόγον ἔχει, κ.λπ.) (iii) τὴν ἀνηθικό-
τητα ἢ τὴν ἀπρέπεια (αἰσχύνομαι, αἰσχρόν ἐστι, αἰσχύνῃ ἐστι, δεινόν ἐστι,
κ.λπ.).

Ἐνῶ ἡ ἐκφορὰ τῶν ρημάτων στὰ (i) καὶ (ii) εἶναι σαφῶς ἀρνητική, τὰ
ρήματα τῆς (iii) εἶναι θετικὰ μὲν ὡς πρὸς τὴν μορφή, περιέχουν ὅμως
ἀρνησι (οἶονεῖ ἐγγενῆ ἀρνητικά), ἐπειδὴ ἐκφράζουν κάτι πού ἐναντιώνε-
ται στοῦ αἰσθημα ἢ τὴν ἡθική. Ὡς πρὸς τὸ σημείον αὐτὸ θὰ μπορούσαν
βέβαια νὰ ὑπαχθοῦν στὴν κατηγορία Α (ἐγγενῆ ἀρνητικά): ἐν τούτοις
τόσο τὰ γενικά σημασιολογικά τους χαρακτηριστικά ὅσο καὶ ἡ λειτουρ-
γία τῶν ἀρνήσεων *μη* οὐ συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς κατατάξεώς τους στὴν
κατηγορία Β.

Τὸ δεύτερον σημείον τὸ ὁποῖο δημιουργεῖ ἰδιαίτερα προβλήματα εἶναι

45. Πρὸλ. ἀπολύεται *μη* ἀδικεῖν Θουκ. 1.95· πειρῶ δὲ σώσαι (τοὺς παῖδας) *μη* θανεῖν Εὐρ.
'Ηρακλ. 577.

ὁ τρόπος παραστάσεως τῶν διαφόρων αὐτῶν ρημάτων στὸ λεξικό. Εἶναι βεβαίως γνωστὸ ὅτι ὁ τρόπος τῆς σημασιολογικῆς ἀπεικονίσεως τῶν λέξεων ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ πρότυπο περιγραφῆς καὶ ἀπὸ τὸ εἶδος τῆς ἐπιχειρουμένης ἀναλύσεως. Ἐτσι, π.χ., στὴν περίπτωσί μας θὰ ἦταν δυνατόν τὰ ἀρνητικὰ ρήματα νὰ ἀναλυθοῦν σὲ σύνθετα σχήματα ἢ σὲ λογικομαθητικούς τύπους μὲ πρωταρχικὰ σημασιολογικὰ χαρακτηριστικά, λογικὲς σταθερὲς καὶ συσχετιστικὰ συστατικά καὶ νὰ καθοριστοῦν οἱ προϋποθέσεις τῆς χρησιμοποίησέως τους στὸ δεδομένο περιβάλλον (γλωσσικό-περιστασιακό)⁴⁶. Δὲν ἐπέλεξα αὐτὸν τὸν τρόπο παραστάσεως τῶν λέξεων γιὰ τοὺς λόγους ποὺ ἀνέφερα πρὶν πάνω. Ἀντιθέτως εἰσήγαγα τὰ ἴδια τὰ ἀρνητικὰ ρήματα στὶς ὑποκείμενες δομές, χαρακτηρίζοντάς τα μὲ τὸ βασικὸ σημασιολογικὸ χαρακτηριστικὸ [+ ἀρνητ.] τὸ ὁποῖο καὶ ρυθμίζει τὴν παρουσία τῆς/τῶν ἀρνήσεων στὴν ἀρχὴ τῆς συμπληρωματικῆς (*μή, μὴ οὐ*). Αὐτὸ μὲ τὰ ρήματα ἢ τὶς ρηματικὲς ἐκφράσεις τῆς κατηγορίας Α τὰ ὁποῖα ἔχουμε τὴν δυνατότητα νὰ χαρακτηρίσουμε ὡς [+ ἀρνητ.], ἐφ'ὅσον ἡ ἐγγενὴς ἀρνητικὴ τους σημασία εἶναι πέρα πάσης ἀμφισβητήσεως.

Ἐκεῖ ὅπου δημιουργοῦνται προβλήματα εἶναι τὰ παραδείγματα τῶν ρημάτων τῆς κατηγορίας Β ὅπου δὲν πρόκειται στὴν οὐσία γιὰ σημασιολογικὴ τάξι ρημάτων ἢ ρηματικῶν ἐκφράσεων ποὺ χαρακτηρίζονται ὡς [+ ἀρνητ.], ἀλλὰ γιὰ περιπτώσεις κατὰ τὶς ὁποῖες τὸ νόημα ὅλης τῆς προτάσεως ἀπὸ τὴν ὁποία ἐξαρτῶνται οἱ πολλαπλὲς ἀρνήσεις εἶναι τέτοιο ὥστε νὰ δημιουργῇ προϋποθέσεις ἀρνητικῆς θεωρήσεως τῆς ὅλης ἐκφράσεως.

Θὰ ἐπανέλθουμε στὸ σημεῖο αὐτὸ διὰν ἐξετάσουμε τοὺς διαφόρους μετασχηματισμοὺς ποὺ ρυθμίζουν τὴν χρῆσι τῶν *μή / μὴ οὐ*.

3.2.3. Παραγωγή τῶν φωνουμένων τύπων-Μετασχηματισμοί. Ἀπὸ τὴν μέχρι τώρα ἐξέτασι καταλήξαμε στὰ ἑξῆς σημεία:

(i) Ἡ παρουσία τῶν συνδυασμένων καὶ πολλὰς φορὲς πολλαπλῶν ἀρνήσεων μετὰ ἀπὸ τὰ ἀρνητικὰ ρήματα συνδέεται μὲ τὴν σημασία τοῦ ρήματος τῆς κυρίας προτάσεως.

46. Ἀναφέρομαι ἐδῶ στὶς περιπτώσεις κατὰ τὶς ὁποῖες τὰ σημασιολογικὰ χαρακτηριστικά τῶν λέξεων παίζουν καθοριστικὸ ρόλο ὄχι στὴν ἐρμηνεία τῆς προτάσεως (μετασχηματιστικὴ γραμματικὴ-ἐρμηνευτικὴ σημασιολογία), ἀλλὰ στὴν παραγωγή τῆς (γενετικὴ σημασιολογία).

(ii) Τὰ λεγόμενα ἀρνητικά ρήματα εἶναι δυνατόν νὰ διαφοροποιηθοῦν σὲ δύο κατηγορίες μὲ κριτήρια σημασιολογικά. 'Η σημασιολογικὴ διαφοροποίησι εἶναι ἀπολύτως σαφὴς σὲ ὁρισμένους τύπους ρημάτων' σὲ πολλὰς ὁμῶς περιπτώσεις τόσο ἡ σημασία ὅσο καὶ ἡ χρῆσι τῆς / τῶν ἀρνήσεων εἶναι περισσότερο προβληματικὴ.

(iii) 'Η παρουσία τῆς ἀρνήσεως μετὰ ἀπὸ τὰ ρήματα τῆς κατηγορίας Α εἶναι πλεοναστική. Τὰ βασικά σχήματα ποὺ ἐμφανίζονται οἱ ἀντίστοιχες προτάσεις εἶναι τὰ ἑξῆς:

	P	
	[+ ἀρνητ.]	μὴ ἀπαρέμφ.
APN	P	
	[+ ἀρνητ.]	μὴ οὐ ἀπαρέμφ.
	P	
	[+ ἀρνητ.]	ἀπαρέμφ.
APN	P	
	[+ ἀρνητ.]	ἀπαρέμφ.
APN	P	
	[+ ἀρνητ.]	μὴ ἀπαρέμφ.

'Αντιθέτως, ἡ παρουσία τῆς ἀρνήσεως μετὰ ἀπὸ τὰ ρήματα τῆς κατηγορίας Β δὲν εἶναι πάντοτε πλεοναστική. 'Η *μὴ* μετὰ ἀπὸ τὰ ρήματα τῆς κατηγορίας αὐτῆς εἶναι οὐσιαστικὴ ἀρνησι τῆς συμπληρωματικῆς, ἐνῶ ἡ *μὴ οὐ* χαρακτηρίζεται ὡς πλεοναστικὴ (ἐναντι τῆς *μὴ*).

'Αρχίζω μὲ τὶς περιπτώσεις τῶν ρημάτων τῆς κατηγορίας Α. Ὅπως ἤδη ἀνέφερα, τὸ σχῆμα τῆς θαθείας δομῆς τῶν προτάσεων αὐτῶν δὲν περιέχει ἀρνησι ὡς στοιχεῖο τῆς συμπληρωματικῆς. Αὐτὸ θὰ ἦταν ἀντίθετο πρὸς τὴν πραγματικὴν σημασίαν τῆς προτάσεως: θὰ ἔπρεπε, ἐξ ἄλλου, στὴν περίπτωσι αὐτῇ, νὰ ἐρμηνευθοῦν τὰ παραδείγματα στὰ ὁποῖα δὲν μαρτυρεῖται ἡ ἀρνησι.

Μιὰ πιθανὴ ἐρμηνεῖα τῆς πλεοναστικῆς παρουσίας τῆς ἀρνήσεως *μὴ*, τὴν ὁποία καὶ υἱοθετῶ παρὰ τὰ προβλήματα τὰ ὁποῖα δημιουργεῖ καὶ τὰ ὁποῖα θὰ ἐκθέσω, εἶναι ἡ ἑξῆς. 'Η ἀρνησι μετὰ ἀπὸ τὰ ρήματα τῆς κατηγορίας Α, δηλ. μετὰ ἀπὸ τὰ ρήματα τοῦ τύπου *εἶργειν*, *κωλύειν*, *ἀρνεῖσθαι*, *ἀμφισβητεῖν*, *μεταγινώσκειν* κ.λπ. μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀποτέλεσμα λειτουργίας νόμου μετασχηματιστικοῦ ποὺ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ

σημασιολογικού χαρακτηριστικού [+ άρνητ.]. 'Ο νόμος αυτός που άνήκει στην κατηγορία των νόμων «άντιγραφής» (copying rules) είναι προαιρετικός και συνίσταται στην άντιγραφή του χαρακτηριστικού [+ άρνητ.] των ρημάτων αυτών ως ιδιαιτέρου συστατικού στην άρχή της συμπληρωματικής και στην λεξικοποίησι του ως *μη*⁴⁷.

Στις περιπτώσεις της άρνητικής έκφορας των ρημάτων αυτών ή δευτέρα άρνησι *ού* μετά την *μη* όφείλεται στην άνάγκη άρσεως της επιδράσεως της άρνήσεως *μη*⁴⁸ έφόσον πλέον ό χαρακτήρας των ρημάτων είναι καταφατικός⁴⁹.

'Ενα από τα βασικά προβλήματα που δημιουργούνται από την έρμηνεία αυτή της παρουσίας των άρνήσεων *μη* ή *μη* *ού* είναι ό καθορισμός των περιπτώσεων της λειτουργίας του νόμου (νόμος προαιρετικός) καθώς και ή τυποποίησί του και ό τρόπος λειτουργίας του. Τόσο τό ένα όσο και τό άλλο δημιουργούν πολλές δυσκολίες. 'Ο άκριβής καθορισμός, έν πρώτοις, των περιπτώσεων της λειτουργίας του είναι άνέφικτος έφ' ένός μέν λόγω του είδους της έξεταζόμενης γλώσσας (γλώσσα νεκρή), άφ' έτερου δέ λόγω της φύσεως αυτού του νόμου (νόμος άντιγραφής χαρακτηριστικού για λόγους έμφάσεως): έτσι ή λειτουργία του νόμου που ποικίλλει κατά ρήμα ή και κατά συγγραφέα στο ίδιο ρήμα ρυθμίζεται από λόγους ύφολογικούς, μετρικούς, διαλεκτικούς και καθαρά διαχρονικούς που θά πρέπει νά ληφθούν ύπ' όψι για κάθε περίπτωση χωριστά.

'Ερχόμαστε τώρα στον καθορισμό των δυνατών τρόπων σημάνσεως των διαφόρων ρηματικών εκφράσεων της κατηγορίας Α στο λεξικό ως προς την λειτουργία ή μη του νόμου και στον προσδιορισμό των πλεοναστικών νόμων που άποτελούν άπαραίτητο συμπλήρωμα.

(1) Τα ρήματα τά όποία άνήκουν στην κατηγορία Α σημειώνονται με + ή - στο λεξικό,⁵⁰ ανάλογα με την λειτουργία ή μη τού νόμου. 'Η

47. Όπως ήδη άνέφερα ό τύπος της άρνήσεως (*μη* ή *ού*) έξαρτάται από την κατηγορία του ρήματος της κυρίας προτάσεως.

48. «ή άρνησις *μη*, ήτις έμφανίζεται πάντοτε, δηλοί ότι ύπάρχει είς την κυρίαν πρότασιν κώλυμά τι, όπερ εκπέμπει οδτως είπειν την άρνητικήν του άντανάκλασιν επί της συμπληρωματικής άπαρεμφατικής προτάσεως» (Humbert - Κουρμούλη: 1957, 350).

49. «Hier wird diese Negation (ένν. *μη*) durch Einschlebung von *ού* wieder aufgehoben, weil das Ganze affirmativen Sinn hat» (Kühner - Gerth: 1904³, 210).

50 Χαρακτηρισμένα (marked) ή άχαρακτήριστα (unmarked) για την λειτουργία του νόμου.

σήμῃσιν αὐτὴ εἶναι δυνατὴ στὶς περιπτώσεις ἐκεῖνες ὅπου μαρτυρεῖται μόνον ἢ μία ἢ ἡ ἄλλη ἐκφορὰ. Γιὰ περιπτώσεις ὅμως ὅπου συνυπάρχουν οἱ δύο ἐκφορὲς (καὶ αὐτὲς εἶναι οἱ περισσότερες), τότε τὸ ρῆμα σημειώνεται ὡς [+/- νόμος ἀντιγραφῆς].

Ὁ πλεοναστικὸς νόμος ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ ἀπαραίτητο συμπλήρωμα διατυπώνεται ὡς ἑξῆς:

Ὅταν ἓνα ρῆμα [+ ἀρνητ.] εἶναι χαρακτηρισμένο ὡς [+ νόμος ἀντιγρ.] ὁ νόμος λειτουργεῖ· ὅταν χαρακτηρίζεται ὡς [- νόμος ἀντιγρ.] ὁ νόμος δὲν λειτουργεῖ· ὅταν χαρακτηρίζεται ὡς [+/- νόμος ἀντιγρ.] αὐτὸ σημαίνει προαιρετικὴ λειτουργία τοῦ νόμου.

(2) Ἀπὸ τὰ ρήματα τῆς κατηγορίας Α χαρακτηρίζονται στὸ λεξικὸ ὡς [+ νόμος ἀντιγρ.] ἐκεῖνα στὰ ὁποῖα μαρτυροῦνται καὶ οἱ δύο ἐκφορὲς (προαιρετικὴ λειτουργία τοῦ νόμου). Παραμένουν ἀχαρακτήριστα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἀπαντοῦν μόνον μὲ τὴν ἀρνησι. Πλεοναστικὸς νόμος: Ὅταν ἓνα ρῆμα [+ ἀρνητ.] εἶναι χαρακτηρισμένο ὡς [+ νόμος ἀντιγρ.], ὁ νόμος λειτουργεῖ προαιρετικά· ὅταν εἶναι ἀχαρακτήριστο, ὁ νόμος λειτουργεῖ ὑποχρεωτικά.

(3) Ἡ λειτουργία τοῦ νόμου δὲν εἶναι προαιρετικὴ, ἀλλὰ ὑποχρεωτικὴ γιὰ κάθε ρῆμα κατὰ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους. Ἡ μαρτυρία προτάσεων χωρὶς τὴν ἀρνησι εἶναι ἀποτέλεσμα λειτουργίας μετασχηματιστικοῦ νόμου μὲ τὸν ὁποῖον ἀποβάλλεται τὸ ἀρνητικὸ στοιχεῖο (νόμος ἀποβολῆς).

(4) Ὅλα τὰ ρήματα τῆς κατηγορίας Α ([+ ἀρνητ.]) παραμένουν ἀχαρακτήριστα ὡς πρὸς τὴν λειτουργία τοῦ νόμου ἀντιγραφῆς. Πλεοναστικὸς νόμος: Ὅταν ἓνα ρῆμα τῆς κατηγορίας Α εἶναι ἀχαρακτήριστο ὡς πρὸς τὴν λειτουργία τοῦ νόμου ἀντιγραφῆς, ὁ νόμος λειτουργεῖ προαιρετικά.

Ἐξετάζοντας τοὺς διαφόρους αὐτοὺς τρόπους σημάνσεως τῶν ἀρνητικῶν ρημάτων παρατηροῦμε τὰ ἑξῆς:

Ἡ πρώτη λύσι παρουσιάζει μὲν περιγραφικὴ ἐπάρκεια γιὰ τὰ παραδεδομένα ρήματα ποὺ ἀπαντοῦν μὲ τὴν μὲ ἢ τὴν ἄλλη ἐκφορὰ, στερεῖται ὅμως γενικότητος. Πῶς θὰ μπορούσε, π.χ., νὰ χαρακτηριστῇ ἓνα ρῆμα ποὺ δὲν παραδίδεται μὲ καμμία ἀπὸ τίς 3 δυνατότητες σημάνσεως; ἢ ἐπίσης πῶς θὰ μπορούσαμε νὰ χαρακτηρίσουμε μὲ βεβαιότητα ἓνα ρῆμα ὡς [+ νόμος ἀντιγρ.] ἢ [- νόμος ἀντιγρ.] μὲ βάσι τὰ πολὺ ἀποσπασματικὰ δεδομένα;

Ἡ δευτέρα λύσι, παρὰ τὰ πλεονεκτήματά της, ὅτι δηλ. ἀνταποκρίνεται καλύτερα στὰ ἱστορικά δεδομένα (γενίκευσι τῆς λειτουργίας τοῦ νόμου ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου καὶ ἐξῆς)⁵¹ καὶ ὅτι ἐμφανίζει μεγαλύτερη γενικότητα (ἀναφέρεται γενικῶς στὰ ἐγχειρίδια τῆς παραδοσιακῆς γραμματικῆς ὅτι ἡ ἐκφορὰ μὲ τὴν ἄρνησι εἶναι ἡ πιὸ κανονικὴ), παρουσιάζει ἐν τούτοις ἕναν βαθμὸ αὐθαιρεσίας ἐφόσον προκαθορίζεται ὑποχρεωτικὴ ἡ λειτουργία τοῦ νόμου ὅχι μόνον στὰ ρήματα ποὺ ἀπαντοῦν μὲ τὴν ἄρνησι, ἀλλὰ καὶ σὲ ὅσα δὲν παραδίδονται μὲ καμμία ἀπὸ τὶς δύο ἐκφορές.

Ἡ τρίτη λύσι δὲν εἶναι οἰκονομικὴ ὥς πρὸς τὸ σημεῖο τῆς προσθήκης τοῦ νόμου τῆς ἀποβολῆς τοῦ ἀρνητικοῦ στοιχείου· δὲν συμφωνεῖ, ἐξ ἄλλου, μὲ τὰ ἱστορικά δεδομένα (Ὁμηρος), κατὰ τὰ ὁποῖα ἡ ἐκφορὰ χωρὶς ἄρνησι τοῦ ἀπαρεμφάτου μετὰ ἀπὸ τὰ ἀρνητικὰ ρήματα εἶναι ἡ παλαιότερη, ἐπέδωσε δὲ ἡ ἀρνητικὴ ἐκφορὰ σὺν τῷ χρόνῳ.

Ἡ τετάρτη λύσι, τὴν ὁποία καὶ ἐπιλέγω, δημιουργεῖ ἐνδεχομένως τὰ λιγώτερα προβλήματα, ἐφόσον θεωρητικὰ τουλάχιστον ὑπάρχει γιὰ κάθε ρῆμα τῆς τάξεως αὐτῆς ἡ δυνατότης τῆς προαιρετικῆς λειτουργίας τοῦ νόμου μὲ ἀποτέλεσμα νὰ καλύπτονται ὅλες οἱ περιπτώσεις τῶν ρημάτων, παραδεδομένων καὶ μὴ. Τὰ μειονεκτήματα τῆς ὁμῶς εἶναι (1) ὅτι παραμένει ἀδήλωτη ἡ διαχρονικὴ ἐξέλιξι τοῦ νόμου καὶ (2) ὅτι δὲν καθορίζονται οἱ παράγοντες (ὕφολογικοί-διαλεκτικοί-μετρικοί) οἱ ὁποῖοι ρυθμίζουν κάθε φορὰ τὴν λειτουργία ἢ μὴ τοῦ νόμου.

Ἀναφέρθηκα μέχρι τώρα στὶς περιπτώσεις τῆς καταφατικῆς ἐκφορᾶς τῶν ρημάτων. Σὲ περίπτωσι ποὺ τὸ [+ ἀρνητ.] ρῆμα ἐκφέρεται ἀποφατικῶς, ἡ ἐκφορὰ τοῦ ἀπαρεμφάτου (*μη οὐ* ἢ ἄνευ ἀρνήσεως) ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν λειτουργία ἢ μὴ τοῦ μετασχηματιστικοῦ νόμου τῆς ἀντιγραφῆς τοῦ ἀρνητικοῦ χαρακτηριστικοῦ. Ἄν ὁ νόμος λειτουργῇ καὶ τὸ ἀπαρέμφατο εἰσάγεται μὲ τὸ *μή*, τότε παρατηρεῖται ἐπανάληψι τῆς ἀρνήσεως *οὐ* μετὰ τὸ *μή*. Ἀλλως, τὸ ἀπαρέμφατο ἐκφέρεται ἄνευ ἀρνήσεως⁵².

51. Πρὶν ἀπὸ τὴν κλασσικὴ ἐποχὴ ἡ λειτουργία τοῦ νόμου εἶναι περὶ ὁρισμένη. Στὸν Ὁμηρ., π.χ., ἀπαντᾷ μόνον μιὰ φορὰ: Σ 500 ὁ δ' ἀναίνετο *μηδὲν ἐλέσθαι* (Chantraine: 1953, 335).

52. Δὲν ἐπιχειρῶ ἀκριθεῖς διατύπωσι τοῦ νόμου ἡ ὁποία συνεπάγεται μιὰ παράλληλη ἐξέτασι καὶ τῶν ἄλλων τύπων τῶν προτάσεων ποὺ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὰ ἀρνητικὰ ρήματα καθὼς καὶ τὸν καθορισμὸ τῆς σειρᾶς λειτουργίας αὐτοῦ τοῦ νόμου σὲ σχέσι μὲ τὸν νόμο τῆς προσθήκης τοῦ συμπληρωματικοῦ στοιχείου κ.λπ.

Δύο ακόμη προβλήματα πρέπει νὰ ἀντιμετωπιστοῦν πρὶν ἀφήσουμε τὰ ρήματα τῆς κατηγορίας Α. Τὸ πρῶτο ἀφορᾷ στὴν χρῆσι τῶν ἀρνήσεων *μή οὐ* μετὰ ἀπὸ τὴν ἐρωτηματικὴ ἐκφορὰ τῶν ρημάτων. Ὅπως ὅμως ἤδη ἀνέφερα, γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ ἐρμηνεύσουμε τὴν παρουσία τοῦ *μή οὐ* στὴν περίπτωσι αὐτὴ μὲ περισσότερη βεβαιότητα ἀπὸ ἐκείνη μιᾶς ἀπλῆς ὑποθέσεως, θὰ πρέπει νὰ ἐξεταστῇ συστηματικὰ ἡ σχέσι τῆς ἐκφορᾶς αὐτῆς μὲ τὸ εἶδος τῆς ἀναμενομένης ἀπαντήσεως (καταφατικὴ/ἀποφατικὴ), καθὼς καὶ ἡ βαθύτερη σχέσι τῶν ἀρνητικῶν καὶ ἐρωτηματικῶν προτάσεων, γενικώτερα. Διαφορετικὰ, ὅποιαδήποτε ἐρμηνεῖα δὲν διαφέρει οὐσιαστικὰ ἀπὸ μιᾶ ἀπλῆ ὑπόθεσι.

Τὸ δεῦτερο πρόβλημα ἀναφέρεται στὴν παρουσία τοῦ ἀπλοῦ *μή* (ἀντὶ τοῦ *μή οὐ*) ἔπειτα ἀπὸ ρήματα ἐκφερόμενα ἀποφατικῶς. Ἡ ἐκφορὰ αὐτὴ ἢ ὅποια γενικὰ χαρακτηρίζεται ὡς σπανία⁵³ θὰ μπορούσε νὰ ἀποδοθῇ στὴν παρουσία ἰδιαίτερου χαρακτηριστικοῦ γιὰ τὴν μὴ λειτουργία τοῦ νόμου τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ *οὐ* μετὰ τὸ *μή* στὶς περιπτώσεις τῶν ἀρνητικῶν ρημάτων ποὺ ἐκφέρονται ἀποφατικῶς. Αὐτὸ ὅμως, ἀφοῦ καθοριστοῦν ἀκριβῶς τὰ ρήματα ποὺ παρουσιάζουν αὐτὴ τὴν δυνατότητα συντάξεως καθὼς καὶ τὸ εἶδος τῶν κειμένων ὅπου μαρτυρεῖται.

Θὰ μπορούσαμε βέβαια νὰ ὑποθέσουμε, σὲ τελευταία ἀνάλυσι, ὅτι οἱ διάφοροι αὐτοὶ νόμοι ποὺ διατυπώσαμε⁵⁴ δὲν ἀποτελοῦν παρὰ γενικὲς δυνατότητες ποὺ προσφέρει ἡ Γραμματικὴ· εἶναι ὅμως ἀπαραίτητο νὰ συμπληρωθοῦν κατὰ τὴν συγκεκριμένη ἐφαρμογὴ τους μὲ τὸν καθορισμὸ τῶν παραγόντων (γλωσσικῶν/ἑξωγλωσσικῶν), ποὺ ρυθμίζουν κάθε φορὰ τὴν λειτουργία τους ἢ ὄχι. Ἐνας παρόμοιος καθορισμὸς μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθῇ μὲ τὴν συστηματικὴ ἐξέτασι ὅχι μόνον τῶν συγκεκριμένων παραδειγμάτων, ἀλλὰ καὶ γενικώτερα τῶν συμφραζομένων ὥστε νὰ δηλωθοῦν οἱ ὑπολογικὲς διακρίσεις μὲ τὸν προσδιορισμὸ τοῦ λογοτεχνικοῦ εἴδους ἢ τῆς διαλέκτου στὴν ὅποια εἶναι γραμμένο τὸ κείμενο, κ.λ.π. Πάντως ὅμως

53. Kühner-Gerth: 1904³, 931: Πρβλ. οὐδὲ μ' ὄμματος φρουρὰ παρήλθε τόνδε μή λείψαιεν στόλον Σοφ. Τραχ. 226. οὐ πολλὸν χρόνον μ' ἐπέσχον μή με ναυστολεῖν ταχύ. Σοφ. Φιλ. 349.

54. Ἐν προκειμένῳ 1) ὁ νόμος τῆς ἀντιγραφῆς τοῦ χαρακτηριστικοῦ [+ ἀρνητ.] στὴν ἀρχὴ τῆς συμπληρωματικῆς ὅταν τὸ ρῆμα τῆς κυρίας εἶναι ἀρνητικό. 2) ὁ νόμος τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ *οὐ* μετὰ τὸ *μή* στὴν περίπτωσι τῆς ἀποφατικῆς ἐκφορᾶς τῶν ἀρνητικῶν ρημάτων.

για τὴν περίπτωσι νεκρῶν γλωσσῶν, εἵμαστε πάντοτε ὑποχρεωμένοι νὰ παραμένουμε στὸ στάδιο τῶν ὑποθέσεων καὶ νὰ στηριζώμαστε κατὰ θάσιν στὰ μεμαρτυρημένα παραδείγματα.

Ἐρχόμαστε τώρα στὰ ρήματα τῆς κατηγορίας Β ὅπου, ὅπως ἀνέφερα, ἡ ἀρνησι μὴ πρὸ τοῦ ἀπαρεμφάτου εἶναι κατὰ θάσιν οὐσιαστικὴ ἀρνησι καὶ ἀποτελεῖ συστατικὸ τῆς συμπληρωματικῆς, ἐνῶ ἡ ἐκφορά μὴ οὐ θεωρεῖται πλεοναστικὴ ἐναντι τῆς μὴ.

Τὰ ρήματα τῆς κατηγορίας αὐτῆς, γενικά, δὲν θὰ μπορούσαν νὰ χαρακτηριστοῦν ὡς [+ ἀρνητ.] ἐφόσον δὲν πρόκειται γιὰ ἐγγενῆ ἀρνητικά, ἀλλὰ γιὰ ἀρνητικὲς ἐκφράσεις λόγῳ τῆς παρουσίας ἀρνητικῶν στοιχείων (εἴτε ἀρνήσεως εἴτε μορφήματος στερητικοῦ). Κατὰ συνέπεια, δὲν θὰ ἦταν δυνατόν νὰ ἐρμηνευθῇ ἡ παρουσία τοῦ οὐ ὅπως στὰ ρήματα τῆς κατηγορίας Α.

Θὰ ἦταν ἴσως δυνατόν νὰ ὑποθέσουμε ὅτι πρόκειται πάλι γιὰ τὴν λειτουργία μετασχηματιστικοῦ νόμου ποῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν σημασιολογικὴ τάξι στὴν ὁποία ἀνήκουν τὰ ρήματα. Ἡ λύσι ὁμῶς αὐτὴ δὲν με ἱκανοποιεῖ ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι τὰ ρήματα τῆς κατηγορίας αὐτῆς δὲν εἶναι ἀπολύτως ὁμοιογενῆ, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι δὲν θὰ μπορούσε νὰ δικαιολογηθῇ ἐδῶ ἡ παρουσία τοῦ οὐ μετὰ τὸ μὴ ὅπως στὰ ρήματα τῆς κατηγορίας Α⁵⁵.

Ἡ ἐπικράτησι τῶν συνδυασμένων ἀρνήσεων μὴ οὐ μετὰ ἀπὸ τὰ ρήματα τῆς κατηγορίας αὐτῆς θὰ μπορούσε νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἀνάγεται στὰ παραδείγματα γενικεύσεως τῆς ἐκφοράς αὐτῆς μετὰ ἀπὸ τὰ ἀποφατικῶς ἐκφερόμενα ἀρνητικὰ ρήματα. Δὲν θὰ μπορούσα νὰ καθορίσω μὲ βεβαιότητα τὸ σημεῖο ἐκκινήσεως τῆς γενικεύσεως. Θὰ ἦταν πάντως δυνατόν νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ἀπὸ περιπτώσεις ὅπου μαρτυροῦνται παράλληλες ἐκφορές:

$$\begin{array}{ccc} \text{APN} & \text{P} & \text{μὴ} \left\{ \begin{array}{l} \text{οὐ} \\ \emptyset \end{array} \right\} \text{ ἀπαρέμφ.,} \\ [+ \text{ ἀρνητ.}] & & \end{array}$$

ὅπου τὸ μὴ οὐ θὰ μπορούσε νὰ ἐκληφθῇ ὡς ἐμφαντικὸς τύπος τοῦ μὴ, καὶ λόγῳ πιθανῆς συγχύσεως τῆς λειτουργίας τοῦ μὴ στὶς δύο ρηματικὲς κατηγορίες⁵⁶, ὁ τύπος μὴ οὐ γενικεύεται παρὰ τὸν μὴ μετὰ ἀπὸ ἄλλες ἀποφα-

55. Ἡ παρουσία τοῦ οὐ μετὰ τὸ μὴ στὰ ρήματα τῆς κατηγορίας Α εἶναι οὐσιαστικὴ ἐφόσον μὲ αὐτὴν αἱρεται ἡ λειτουργία τοῦ μὴ (ἀρνητικὴ ἀντανάκλασι τοῦ ρήματος τῆς κυρίας).

56. Δὲν γίνεται σαφὴς διάκρισι μεταξὺ πλεοναστικοῦ μὴ (πρβλ. ἐκώλυε μὴ λέγειν) καὶ οὐσιαστικοῦ (πρβλ. οὐχ' οἶός τ' εἰμι μὴ ποιεῖν).

τικῆς ἐκφορῆς ρημάτων ποὺ ἀνήκουν ὁμῶς σὲ ἄλλη σημασιολογικὴ σφαῖρα (δηλώνουν σημασιολογικὰ τὸ ἀδύνατο, τὸ ἀτοπο, τὴν ἀνθηκότητα, κ.λπ.). Σημειωτέον ὅτι στὴν γενίκευσι αὐτὴ συντελέσῃ ἡ παρουσία ρημάτων, ὅπως *αἰσχύνομαι*, *αἰσχρόν ἐστι*, κ.λπ. τὰ ὁποῖα ἀνήκουν μὲν σημασιολογικὰ στὴν κατηγορίᾳ Β, εἶναι ὁμῶς δυνατόν νὰ χαρακτηριστοῦν ὡς ἐγγενῆ ἀρνητικά, ὅταν λάβῃ κανεῖς ὑπ' ὄψιν τὸ ἀρνητικὸ ἀποτέλεσμα ποὺ ἔχει ἡ χρῆσι τους.

Ἡ λύσι αὐτὴ ἡ ὁποία διατυπώνεται ὑπὸ μορφήν ὑποθέσεως παρουσιάζει ὀρισμένα προβληματικὰ σημεῖα. Τὸ πρῶτο ἀφορᾷ στὸν τρόπο τῆς τυποποιήσεώς της ὑπὸ μορφή μετασχηματισμοῦ· πῶς δηλ. θὰ ἐντάξουμε τὴν ἔννοια τῆς ἀναλογικῆς γενίκευσεως μιᾶς ἐκφορᾶς μὲ τὴν ὁποία ἐπιχειροῦμε νὰ ἐρμηνεύσουμε τὴν παραγωγή τῶν τύπων στὸ μετασχηματιστικὸ πρότυπο ἀναλύσεως.

Τὸ δεύτερο ἀφορᾷ σ' αὐτὴν καθ' ἑαυτὴ τὴν ὀρθότητα τῆς ὑποθέσεως ἡ ὁποία ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ἱστορικὴ ἐπαλήθευσι, ὅτι δηλ. διαχρονικῶς προηγεῖται ἡ σύνταξι τοῦ *μὴ οὐ* μετὰ ἀπὸ ρήματα [+ ἀρνητ.]. Μιὰ πενιχρὴ ἔνδειξι ὑπὲρ τῆς ὀρθότητος αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως εἶναι ἡ μαρτυρία στὸν Ὅμηρο τῆς πλεοναστικῆς παρουσίας τοῦ *μὴ* μετὰ ἀπὸ ἐγγενῆ ἀρνητικά ρήματα (*ἀναίνομαι*), ὅχι ὁμῶς καὶ μετὰ ἀπὸ ρήματα τῆς κατηγορίας Β.

Ἐνα τρίτο, τέλος, προβληματικὸ σημεῖο ἀποτελεῖ ὁ καθορισμὸς κοινῶν σημασιολογικῶν χαρακτηριστικῶν μεταξὺ τῶν δύο τάξεων, πλὴν τῆς παρουσίας τῆς ἀρνήσεως (εἴτε ἐγγενῶς, εἴτε ὡς ἰδιαιτέρου μορφήματος), ἐφόσον παρόμοια ἐκφορὰ δὲν μαρτυρεῖται καὶ σὲ ἄλλες περιπτώσεις ρημάτων ποὺ ἐκφέρονται ἀποφατικῶς (*οὐ κελεύω*). Ἐνας τέτοιος καθορισμὸς θὰ βοηθοῦσε σημαντικὰ στὸν προσδιορισμὸ τοῦ τρόπου λειτουργίας τῆς ἀναλογίας.

Ἡ ἀνάλυσι τῶν συνδυασμένων ἀρνήσεων μετὰ ἀπὸ τὰ ἀρνητικὰ ρήματα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ποὺ ἐπεχείρησα ἀποτελεῖ ἀπλῶς μιὰ προσπάθεια μετασχηματιστικῆς ἐξετάσεως τοῦ συντακτικοῦ αὐτοῦ φαινομένου· ἴσως δὲ τὰ προβλήματα ποὺ ἀνέκυψαν μὲ τὴν ἀνάλυσι αὐτὴ νὰ εἶναι περισσότερα ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐπεδίωξα νὰ ἐρμηνεύσω.

Τὰ βασικὰ σημεῖα στὰ ὁποῖα κατέληξα καὶ τὰ ὁποῖα ἀπηχοῦν ἐν πολλοῖς τίς ἀπόψεις τῆς παραδοσιακῆς γραμματικῆς εἶναι τὰ ἑξῆς:

(i) Ἡ παρουσία καὶ ἡ ἐκφορὰ τῶν συνδυασμένων ἀρνήσεων *μὴ, μὴ οὐ* ἐξαρτᾶται βασικὰ ἀπὸ τὴν σημασίᾳ τοῦ ρήματος τῆς κυρίας προτάσεως.

Τὰ λεγόμενα «ἀρνητικά» ῥήματα μποροῦν νὰ διαφοροποιηθοῦν, μὲ κριτήρια σημασιολογικά, σὲ δύο βασικὲς κατηγορίες: στὴν κατηγορία Α περιλαμβάνονται τὰ ἐγγενῆ ἀρνητικά ῥήματα ([+ ἀρνητ.]), τοῦ τύπου *κωλύειν*, *εἶργειν*, *ἀρνεῖσθαι*, κ.λπ. Στὴν κατηγορία Β περιλαμβάνονται ῥήματα ἀρνητικά λόγῳ ἐκφορᾶς ποὺ σημαίνουν τὸ ἀδύνατο, τὸ ἀτοπο, τὸ ἀπίθανο κ.λπ. ἢ ὅσα θεωροῦνται ἀρνητικά διότι λόγῳ τῆς ἐγγενοῦς σημασίας τους δηλώνουν τὴν ἀνθηκότητα, ἢ τὴν ἀπρέπεια (*αἰσχύνομαι*, *αἰσχρόν ἐστι*).

(ii) Ἡ παρουσία τῶν ἀρνήσεων *μή*, *μή οὐ* στὰ ῥήματα τῆς κατηγορίας Α εἶναι πλεοναστική καὶ ρυθμίζεται μὲ τὴν λειτουργία μετασχηματισμῶν (προαιρετικῶν) ποὺ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν ἐκφορὰ τοῦ ῥήματος (*μή* στὰ καταφατικά, *μή οὐ* στὰ ἀποφατικά). Ἡ παρουσία τῶν *μή*, *μή οὐ* στὰ ῥήματα τῆς κατηγορίας Β εἶναι διαφορετική. Ἡ *μή* εἶναι οὐσιαστικὴ ἀρνησι τοῦ ἀπαρεμφάτου καὶ ὑπάρχει στὴν βαθεῖα δομὴ τῆς ἀπαρεμφατικῆς συμπληρωματικῆς προτάσεως, ἐνῶ ὁ τύπος *μή οὐ* εἶναι πλεοναστικὸς καὶ ἡ ἐπικράτησί του ἔναντι τοῦ *μή* εἶναι ἀποτέλεσμα ἀναλογικῆς ἐπεκτάσεως τῆς ἐκφορᾶς ἀπὸ ἀντίστοιχες ἐκφορὲς τῶν ῥημάτων τῆς κατηγορίας Α.

Ἡ ἀνάλυσι, τέλος, αὐτὴ παραμένει ἐλλιπὴς ἂν δὲν προσδιοριστοῦν σαφῶς οἱ παράγοντες ποὺ ρυθμίζουν κάθε φορὰ τὴν λειτουργία ἢ μὴ τῶν μετασχηματισμῶν μὲ τοὺς ὁποίους παράγονται οἱ διάφοροι φαινόμενοι τύποι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ANDREWS, A. D. 1971. "Case agreement of predicate modifiers in Ancient Greek". LI 2, 127-151.
- ΑΣΩΠΙΟΥ Κ. 1858². Περί Ἑλληνικῆς συντάξεως (περίοδος δευτέρα). Ἀθῆναι.
- BRAME, M.K. 1976. Conjectures and refutations in syntax and semantics. New York: North Holland Publ. Comp.
- BRESNAN, J. 1970. "On complementizers: toward a syntactic theory of complement types". FL 6, 297-321.
1972. The theory of complementation in English syntax. Ph. D. diss. M.I.T.
- CHANTRAINE, P. 1953. Grammaire homérique. II Syntaxe Paris: Klincksieck.
- CHOMSKY, N. 1965. Aspects of the theory of syntax. Cambridge, Mass.: M.I.T.
1972. Studies on semantics in generative grammar. The Hague: Mouton.
- DUBOIS-CHARLIER, F.- M. GALMICHE. 1972. "La sémantique générative". Langages 27, 3-130.
- ESAU, H. 1973. Nominalization and complementation in Modern German. Amsterdam: North Holland publish. Company.
- GALMICHE, M. 1972. "Représentation sémantique et insertion lexicale". Langages 27, 78-127.
- GOODWIN W.W.-CH. B. GULICK. 1958. Greek grammar. Boston: Ginn. and Comp.
- GREEN, G. 1974. Semantics and syntactic regularity. Bloomington: Indiana Univ. Press.
- HOOPER, J. B.-S. A. THOMPSON 1973. "On the applicability of root transformations". LI 4, 465-497.
- HUMBERT, J. 1957. Συντακτικὸν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης (ἐξελληνισθὲν ὑπὸ Γ.Ι. Κουρμούλη). Ἀθῆναι.
- JACOBSEN, B. 1977. Transformational-generative grammar. An introductory survey of its genesis and development. Amsterdam: North Holland Publish. Company.
- ΘΕΟΦΑΝΟΠΟΥΛΟΥ-ΚΟΝΤΟΥ, Δ. 1973 «Μετασχηματιστική ἀνάλυσις τῆς ἀπροσώπου καὶ προσωπικῆς παθητικῆς συντάξεως λεκτικῶν καὶ δοξαστικῶν ρημάτων ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ». Ἀθηνᾶ 73-74, 1972-1973, 625-660.

- KARTTUNEN, L. 1971a. "Implicative verbs". *Language* 47, 340-58.
 1971b *The Logic of English predicate complement construction sentences*.
 Indiana Univ. Ling. Club.
- KATZ J. J.-P.M. POSTAL. 1964. *An integrated theory of linguistic descriptions*. Cambridge,
 Mass: M.I.T.
- KIPARSKY, P.-C. KIPARSKY. 1970. "Fact". M. Bierwisch-K. Heidolph (ἐκδ.) *Progress in
 Linguistics: A collection of papers*. The Hague: Mouton, 143-173.
- KÜHNER, R.-B. GERTH. 1904³. *Ausführliche Grammatik der Griechischen Sprache*. 2.
 Teil: Satzlehre, II
- KÜHNER (ΚΥΝΝΕΡΟΣ)-ΣΤΑΘΑΚΗ. 1884. *Μεγάλη γραμματική τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης*.
 Μέρος Δεύτερον.
- LAKOFF, G. 1965 [1970]. "On the nature of syntactic irregularity". Indiana Univ. Ph. D.
 diss. Δημοσ. φς *Mathematical linguistics and automatic translation*, Re-
 port NSF-16 to the National Science Foundation Cambridge Mass.:
 Computation Laboratory of Harvard Univ. 'Ανατ. 1970 φς *Irregularity
 in syntax*. New York: Holt, Rinehart and Winston, Inc..
1971. "On generative semantics". Steinberg-Jakobovits, 247-252.
- LAKOFF, R. 1968. *Abstract syntax and Latin complementation*. Cambridge, Mass.: M.I.T.
- LIGHTFOOT, D. 1975. *Natural logic and the Greek moods: The nature of the subjunctive
 and optative in classical Greek*. The Hague: Mouton, *Janua Linguarum
 series practica* 230.
- MENZEL, P. 1975 *Semantics and syntax in complementation*. The Hague: Mouton, *Janua
 Linguarum series minor* 176.
- MILLER, D. G. 1974. "On the history of infinitive complementation in Latin and Greek".
JIES 2, 223-246.
- ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΟΥ, Γ. 1973. «Συντακτικά προβλήματα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς (περὶ τῆς
 συντακτικῆς δομῆς τοῦ ἀπαρεμφάτου τῆς ἀρχαίας)». 'Αθηνά 73-74,
 1972-73, 702-738.
1977. *Γενετική-μετασχηματιστική γραμματική (σύντομη εἰσαγωγή)*. 'Αθήναι.
- RIEMANN, O.—CH. CUCUEL 1901⁴. *Syntaxe grecque*. Paris: Klincksieck.
- ROSENBAUM, P. S. 1967. *The grammar of English predicate complement constructions*.
 Cambridge, Mass.: M.I.T. Press.
- SCHWYZER, E.-A. DEBRUNNER. 1950. *Griechische Grammatik*. 2. Bd: *Syntax und syn-
 taktische Stilistic*. München: Beck.
- SEUREN, P. 1974 (ἐκδ.). *Semantic syntax*. Oxford Univ. Press.
- STEINBERG, D.D.-L.A. JAKOBOVITS. 1971 (ἐκδ.) *Semantics: An interdisciplinary reader
 in Philosophy Linguistics and Psychology*. Cambridge: Univ. Press.
- STOCKWELL, P. SCHACHTER —B. HALL PARTEE. 1973. *The major syntactic
 structures of English*. New York: Holt, Rinehart Winston, Inc.